



ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ  
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ & ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Σίνα 4, 454 44 ΙΩΑΝΝΙΝΑ, Τηλ.: 0651-74000 ΦΑΞ: 0651-79286

ΕΤΟΣ ΚΒ'  
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 263  
ΜΑΡΤΙΟΣ  
2000

Με αφορμή τη Γιορτή της Γυναίκας

## Η «μπάντα» της Γιαννούσιενας

της Ελένης Οικονομίδου-Δούβλη

Για τη Ζαγορίσια γυναίκα έχουν γραφεί πολλά. Όλοι οι ύμνοι κι οι τιμές της έχουν και της ταυρίζουν.

Εγώ θα σας μολογήσω για τη Γιαννούσινα.

ροιμίες της την θαύμασα.

Η Φρόσω τη γιαγιά της την έχει ως τα σήμερα Θεό. Πάντα φέρνει την κουβέντα και διανθίζει τα λόγια της με τις δικές της φράσεις.

το οδηγεί».

«Μίσει το ταχύ λέγειν...»

«Τον νουν ηγεμόνα ποιού...»

«Μ' αυτά μεγάλωσα τ' ακούς; η Γιαννούσινα τάχε κεντημένα σε κάποιο μελιλά μουλινέ, πισοβελονιά» έλυσε την απορία μου η καλή μου φίλη.

«Τα είχε «μπάντα» στον τοίχο. Μόλις άνοιγα τα μάτια μου, αυτά έβλεπα στο μπάσι που κοιμόμουν».

Η φωτοτυπία εκείνης της μπάντας με άφησε με το στόμα ανοιχτό. Ήταν δυνατόν. Μια αγράμματη γυναίκα, στο Βραδέτο, εδώ και ογδόντα χρόνια! Έτσι ζήτησα να μάθω περισσότερα για τη γιαγιά Γιαννούσινα.

Γεννήθηκε στη Μπάγια η Ελένη Καλλίδη αδελφή μονάκριβη του Χρήστου και Κλεομένη Καλλίδη διευθυντών Τραπεζής στην Αθήνα.

Ήταν μια όμορφη ψηλή Ζαγορίσια λεβεντογυναίκα με καστανογάλανα μάτια, πρώτη στο χορό και στο τραγούδι.

Στα δεκάξι της παντρεύτηκε τον Ιωάννη Καρετζόπουλο από το Βραδέτο, που δούλεψε ως φύλακας στο παγιοποιείο της Πρέβεζας.

Μαζί του έκανε δυο κόρες «δασκαλί-νες» κι οι δυο την περδικοριάτα Αλεξάντρα γυναίκα του Κώστα Βασδέκη και τη Χρυσόχερα Φιλομήλα γυναίκα του Γιάννη Δούκα.

Όλη τη ζωή της την πέρασε στο Βραδέτο ως τα 88 της που πέθανε το '92.

Ριζωμένη στο Βίκο, ένα με τα μάρμαρα και τα

Συνέχεια στην 3η σελ.

Ὅσον τό πλοῖον τῆς ζωῆς σου φρόνησις τόδ' ὀδηγεῖ...  
εἰς λιμένα εὐτυχίας θέλει κατενοδωθῇ...  
ἴσθι καὶ πράττε... τὸν νοῦν ἡγεμόνα ποιού.  
σοφοῖς χρῶ... μίσει τό ταχύ λέγειν... βία μὴ δὲν  
πράττε... πράττε ἀμετανοήτως... μὴ δὲν ἄχαλ.  
πάν μέτρον ἄριστον... Ἀργός μὴ ἴσθι μὴ  
δαν πηοῦτε... κέρδος αἰσχρόν φύσει κατηγόρια  
ὁ πλοῦτος χωρὶς φρόνησιν καὶ εὐγενῆ καρδίαν  
οὐκ ἐπὶ πόρῃ γινέσθαι ἀλλ' οὔτε εὐ εὐτυχίαν...  
ἀν' ὁμῶς πλοῦτος εὐ ἀρετῇ εἰς δὲ συνενωθῶσιν  
εὐδαίμων εὐ ἐπὶ πόρῃ πλοῦτος θέλει διαβίωσιν...  
κόρη τῆς οἰκοποσίας ἀδελφῇ δὲ τῆς μαγίας  
εἰς ἡμέθῃ ἡ τυφλῇ ἥτις εἰς τὴν ἀτιμίαν  
καὶ εἰς πᾶσαν δυστυχίαν τοῦ σπαιτοῦ τῆς ὀδηγεῖ...  
ἔκαστος ὁ ὑπερήφανος στήν νεραϊχὴν τὸν ἔχει  
καὶ πᾶσων τὸν ἐγμῆφαλον φρονεῖ ὅτ' ὑπερέχει.

Δεν την είδα ποτέ, δεν την γνώρισα, τα όμωσ είναι σαν να την ξέρω από παλιά, σαν νάζησα κοντά της, ένα πρόσωπο κο-  
ντιό, δικό μου.

Ήταν γιαγιά της φίλης μου της Φρό-  
σως Δούκα.

Από τα λόγια της τη γνώρισα, από τις  
πληγήσεις της την έπλασα στη φαντασία  
μου, από τα εργόχειρα αλλά και τις πα-

Ένα πρωινό την είδα μ' ένα χαρτί τυ-  
λιγμένο ρολό που το κρατούσε με ιδιαί-  
τερη προσοχή. Αρχισε να το ξετυλίγει με  
αγάπη, σχεδόν με σεβασμό και περηφά-  
νια που δύσκολα μπορούσε να κρύψει.

Και τότε ξετυλίχτηκαν μπροστά μου  
καλοδιαλεγμένα αρχαία ρητά, πυκνο-  
γραμμένα, συσσωρευμένη σοφία.

«Αν το πλοῖον της ζωῆς σου, φρόνησις







## ΜΙΑ ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΙΑΤΡΙΚΗ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ

Δημοσιεύουμε πιο κάτω, αυτούσιο το ρεπορτάζ της Αθηναϊκής εφημερίδας «ΕΘΝΟΣ» της 16 Ιανουαρίου 2000, που αναφέρεται σε μια σπουδαία ιατρική ανακάλυψη.

Οι ερευνητές, ένα ζευγάρι νεαρών γιατρών, του Ναζιώτη κ. Νίκου Πρωτονατόριου (καρδιολόγου) και της Ζαγορίσιας (Κάτω-Σουδενιώτισσας) Ανταλένας Τασαπούλου, κόρης του αγαπητού φίλου και συνεργάτη του περιοδικού Αλέκου Τασαπούλου, καθηγητού.

Συγκυριακά και σκόπιμα στη σελιδοποίηση, το ρεπορτάζ έρχεται σαν συνέχεια του ωραίου κειμένου της Ελένης Λούβλη που προηγείται και αναφέρεται σε μια Ζαγορίσια γυναίκα.

Η Κάτω-Σουδενιώτισσα παιδίατρος Ανταλένα, είναι απόγονη μιας άλλης Ζαγορίσιας «Γιαννούσσενας». Κι είχε πολλές το Ζαγόρι μας που το κράτησαν και το ανέδειξαν, κοινωνικά και πολιτισμικά, όσο καμμία άλλη περιοχή. Η Ζαγορίσια γυναίκα, η διαχρονική περηφάνεια του Ζαγοριού.

B.T.

### Βρέθηκε το γονίδιο για τις «βουβές μυοκαρδιοπάθειες»

Σπουδαία ανακάλυψη από Έλληνες επιστήμονες που ζουν στη Νάξο

του Γ. ΚΡΗΤΙΚΟΥ

Μια σπουδαία, με παγκόσμιο ενδιαφέρον, ιατρική ανακάλυψη από ζευγός Ελλήνων επιστημόνων, λύνει το θέμα της διάγνωσης για τις «βουβές μυοκαρδιοπάθειες», αλλά και ανοίγει νέους ορίζοντες για τη θεραπεία τους.

Συγχρόνως παρέχονται στην παγκόσμια επιστημονική κοινότητα τα «κλειδιά», που θα οδηγήσουν στη διάγνωση και θεραπεία και για άλλες μορφές νόσων, κυρίως στον τομέα της Καρδιολογίας. Για την απίστευτη αυτή ελληνική πρωτιά, η επίσημη επιστημονική ανακοίνωση, με όλες τις εργαστηριακές λεπτομέρειες, θα γίνει τον επόμενο μήνα και θα παρουσιάζεται το πρώτο γονίδιο της μυοκαρδιοπάθειας δεξιάς κοιλίας, που έχει ποτέ ανακοινωθεί στον κόσμο!

Συγκεκριμένα, ο Έλληνας καρδιολόγος Νίκος Πρωτονατόριος και η παιδίατρος σύζυγός του Ανταλένα Τασαπούλου, που ζουν και εργάζονται στη Νάξο, ανακάλυψαν μετά από πολυετείς έρευνες, το παθολογικό γονίδιο στο DNA, που ευθύνεται για τους αιφνίδιους θανάτους νέων ατόμων, από «βουβές» καρδιοπάθειες. Στο νέο γονίδιο που ανακάλυψαν, οι δύο επιστήμονες έδωσαν το όνομα «Naxos gene».

Στο εξής, από μια απλή αιματολογική εξέταση, θα διαπιστώνεται αν κάποιος είναι ασθενής ή και φορέας της νόσου.

Έτσι, εκτός από τη χρησιμότητα της διάγνωσης που επιτρέπει την άμεση έναρξη θεραπείας, θα μπορεί να προβλεφθεί αν θα έχουν την ίδια νόσο ή θα είναι φορείς ακόμα και οι απόγονοί του!

Απ' την αρχή των ερευνών τους, οι δύο επιστήμονες, που είναι και οι πρώτοι που εντόπισαν στο νησί της Νάξου, τη νόσο της ασυμπτωματικής κληρονομικής καρδιοπάθειας, που προκαλεί αιφνίδιους θανάτους—γι' αυτό και παγκόσμια αναφέρεται ως «Νόσος Νάξου»—είχαν την υποστήριξη του καθηγητή Παύλου Τούτουζα. Επίσης συνεργάζονται επιστημονικά με το πανεπιστημιακό νοσοκομείο του Λονδίνου «Σεν Τζορτζ», με τον γνωστό καθηγητή Γουίλιαμ Μακ Κένα.

Ο κ. Πρωτονατόριος είναι μέλος της ευρωπαϊκής ομάδας μελέτης της μυοκαρδιοπάθειας δεξιάς κοιλίας και υπεύθυνος για τη μελέτη της νόσου

στην Ελλάδα, στο πλαίσιο του προγράμματος Φειδιππίδης», που εποπτεύουν οι καθηγητές Π. Τούτουζας και Χ. Στεφανάνης, με συντονιστή τον καρδιολόγο-ερευνητή Άρη Αναστασάκη.

Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα συνεργάζονται το ΕΛΙΚΑΡ, το Πανεπιστήμιο Αθηνών, η ΓΓ Αθλητισμού και η ΓΓ Ν. Γενιάς.



Ο καρδιολόγος Νίκος Πρωτονατόριος και η παιδίατρος σύζυγός του Ανταλένα Τασαπούλου, που ζουν και εργάζονται στην Νάξο.

#### Τώρα Ξέρουμε

Ο καρδιολόγος-ερευνητής Νίκος Πρωτονατόριος εξηγεί στο «Εθνος» της Κυριακής ότι δεν μπορεί προς το παρόν να δώσει τεχνικές λεπτομέρειες πριν από την επίσημη ανακοίνωση, ωστόσο, απαντά πρόθυμα σε άλλες σχετικές ερωτήσεις μας.

— Ανακαλύψατε το γονίδιο της μυοκαρδιοπάθειας δεξιάς κοιλίας. Τι καινούργιο εισάγετε στην επιστήμη;

— Εισάγουμε νέο τρόπο κατανόησης, που δεν είναι μέχρι τώρα γνωστός, πως μπορεί να νεκρωθεί το μυοκαρδιακό κύτταρο.

Έτσι, έχουμε σαφείς γνώσεις γι' αυτό που οδηγεί τελικά στην μυοκαρδιοπάθεια.

Μέχρι τώρα ξέραμε ότι μπορεί να πάθει ζημιά λόγω ισχαιμίας από φράξιμο αγγείου, από ιό, από φλεγμονή γενικά. Αυτός ο τρόπος που εισάγουμε εμείς, με την ανακάλυψη του γονιδίου, είναι τελείως διαφορετικός από όλους που υπήρχαν μέχρι τώρα.

— Να υποθέσουμε ότι με ανάλογο τρόπο που εργαζόσαστε εσείς, έχοντας την πρωτοπορία, θα μπορούμε σύντομα να έχουμε αντίστοιχες εξετάσεις και για τα άλλα καρδιολογικά προβλήματα;

— Ευελπιστούμε, μόλις περάσει η επίσημη επιστημονική ανακοίνωση, να ανοίξουμε σ' όλους τους ερευνητές στις ΗΠΑ, τη Γαλλία, τη Γερμανία, το

δρόμο, δείχνοντας τον δικό μας τρόπο, στο πως θα προχωρήσουν σε τέτοιες μελέτες.

Ανακαλύπτοντας το γονίδιο, το πρώτο που κάνεις είναι να εξηγήσεις πλέον πως δημιουργείται η νόσος, τι συμβαίνει σε επίπεδο ιστοχημείας.

— Πόσο κοντά εκτιμάτε ότι είμαστε στο να επεμβούμε στη διόρθωση, στη συμπλήρωση του πάσχοντος γονιδίου;

— Αυτό θα είναι το επόμενο βήμα. Σ' αυτό το σημείο επικεντρώνεται όλη η ιστορία της γενετικής. Το γονίδιο συνίσταται στο εξής:

Λείπει ένα κομματάκι από τον γενετικό κώδικα που καθορίζει το αντίστοιχο κομματάκι μίς πρωτεΐνης του καρδιακού μυός. Οπότε ο γενετικός κώδικας δίνει ατελές μήνυμα αφού λείπει κάτι, η πρωτεΐνη φτιάχνεται ατελής, της λείπει κάτι και από εκεί ξεκινάνε όλα και δημιουργείται η νόσος.

— Η εξέταση αυτή μπορεί να γίνει σε οποιαδήποτε ηλικία;

— Ναι. Από εκεί και πέρα, μένει πως θα το αξιοποιήσει αυτό, σε δύο κατευθύνσεις. Με τη βοήθεια του γονιδίου να παρέμβεις θεραπευτικά στην ίδια τη νόσο. Στους ήδη πάσχοντες. Ο δεύτερος τρόπος είναι να κάνεις πρόληψη της νόσου. Δηλαδή να κάνεις κάτι ανάλογο που γίνεται με τη μεσογειακή αναμία. Με προγεννητικό έλεγχο, μπορούμε να αποφύγουμε γεννήσεις πάσχόντων. Τώρα θα γίνεται και για τις καρδιοπάθειες.

— Πριν από 3 χρόνια — Το όνομά σας αναφέρεται ήδη στη διεθνή βιβλιογραφία για τη μελέτη της νόσου, αλλά έχει αναφερθεί και σε διεθνή καρδιολογικά συνέδρια... — Ναι, ο Ρόσι πριν από τρία χρόνια είπε ότι «η συμβολή του καρδιολόγου Νίκου Πρωτονατόριου από τη Νάξο στη μελέτη της μυοκαρδιοπάθειας της δεξιάς κοιλίας, θεωρείται σημαντική».

Μετά την πρώτη αναφορά της νόσου από τον Γάλλο αρρυθμολόγο Φορντίν το 1977, η πρώτη εμπειριστική ανακοίνωση έγινε από ομάδα μας το 1982.

Τρία χρόνια αργότερα, με τη σύμβολή μου Ανταλένα Τασαπούλου, υπηρετώντας ως αγροτικός γιατρός σε χωριό της ορεινής Νάξου διαπιστώσαμε περιπτώσεις παρόμοιες της καρδιοπάθειας των Γάλλων.

Οι περιπτώσεις όμως της Νάξου, παρουσίαζαν και άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, δίνοντας συνολικά την εικόνα μιας καινούργιας νόσου που δεν είχε αναφερθεί ποτέ στον κόσμο και της δώσαμε το όνομα «νόσος Νάξου», επειδή την πρωτοσυναντήσαμε στο νησί.

Η πρώτη ανακοίνωσή μας έγινε σε συνεργασία με την καρδιολογική κλινική του 401 ΓΣΝΑ με διευθυντή τον Γρηγόρη Σκαμπαρδώνη στην ελληνική βιβλιογραφία «Ιατρική Επιθεώρηση» και τη διεθνή βιβλιογραφία «British Heart Journal».

Σήμερα η «Naxos ARVC» αποτελεί μια «κλασική» ιατρικά συγγραμμάτων (Mc Kusick OMIM 601214). Συνεχίσαμε τη μελέτη της νόσου στην Αθήνα, ενώ ειδικευομασταν στον Ευαγγελισμό και το νοσοκομείο Παζών «Αγία Σοφία» αντίστοιχα. Το 1990 είχαμε «κλασικά» ιατρικά συγγραμματα επιστρέψαμε στη Νάξο, όπου συνεχίζουμε μέχρι σήμερα τη μελέτη αυτής της καρδιοπάθειας στο Ιατρικό Κέντρο «Ιωάννης Πρωτονατόριος».

Τότε έγινε η αρχή, καταλήγει ο Νίκος Πρωτονατόριος, «και τώρα με το πολύχρονη έρευνα, έχουμε κάνει κάποια σημαντικά βήματα».

— Πόσο ισχύει εδώ ο Νόμος του Μέντελ, εφόσον δεν είναι φορείς όλα τα μέλη της οικογένειας... — Όπως το λέτε. Ισχύει ο Νόμος

του Μέντελ. Χαρακτηριστικά του παππού, συνεπώς και τα γονίδια της νύσου, μπορούν να μην εμφανίζονται στον πατέρα, αλλά στα εγγόνια ή το διεγγόνια και όχι σε όλα. Η αδελφή να έχουν τα ίδια κληρονομικά χαρακτηριστικά ή ακόμα γονείς και παιδιά.

— Τι μπορεί να συμβεί όταν ήδη από πάσχοντες γονείς ή φορείς υπάρχει κύηση...

— Μπορούμε να πάρουμε αίμα από το έμβryo, να το εξετάσουμε και αν το έμβryo είναι πάσχον, μπορεί ακόμα και να διακοπεί η εγκυμοσύνη. Όπως κάνουμε σήμερα στη μεσογειακή αναμία.

— Στην περίπτωση που έχουμε έναν έφηβο, πάσχοντα από βουβή καρδιοπάθεια, παίρνοντας αίμα από τον νεαρό διαπιστώνουμε τη νόσο...

— Ασφαλώς. Για παράδειγμα έχουμε μια ομάδα αθλητών στίβου.

Εξετάζουμε με τους γνωστούς ως τώρα τρόπους, προληπτικά, τους αθλητές.

Σε κάποιον απ' αυτούς φτάνουμε σε ενδείξεις και αναρωτιόμαστε: είναι - δεν είναι ασθενής; Τότε μπορούμε με τη δική μας εξέταση, να ταυτοποιήσουμε τη νόσο, έχοντας αμέσως γνωστό αποτέλεσμα.

#### Πριν από 3 χρόνια

— Το όνομά σας αναφέρεται ήδη στη διεθνή βιβλιογραφία για τη μελέτη της νόσου, αλλά έχει αναφερθεί και σε διεθνή καρδιολογικά συνέδρια... — Ναι, ο Ρόσι πριν από τρία χρόνια είπε ότι «η συμβολή του καρδιολόγου Νίκου Πρωτονατόριου από τη Νάξο στη μελέτη της μυοκαρδιοπάθειας της δεξιάς κοιλίας, θεωρείται σημαντική».

Μετά την πρώτη αναφορά της νόσου από τον Γάλλο αρρυθμολόγο Φορντίν το 1977, η πρώτη εμπειριστική ανακοίνωση έγινε από ομάδα μας το 1982.

Τρία χρόνια αργότερα, με τη σύμβολή μου Ανταλένα Τασαπούλου, υπηρετώντας ως αγροτικός γιατρός σε χωριό της ορεινής Νάξου διαπιστώσαμε περιπτώσεις παρόμοιες της καρδιοπάθειας των Γάλλων.

Οι περιπτώσεις όμως της Νάξου, παρουσίαζαν και άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, δίνοντας συνολικά την εικόνα μιας καινούργιας νόσου που δεν είχε αναφερθεί ποτέ στον κόσμο και της δώσαμε το όνομα «νόσος Νάξου», επειδή την πρωτοσυναντήσαμε στο νησί.

Η πρώτη ανακοίνωσή μας έγινε σε συνεργασία με την καρδιολογική κλινική του 401 ΓΣΝΑ με διευθυντή τον Γρηγόρη Σκαμπαρδώνη στην ελληνική βιβλιογραφία «Ιατρική Επιθεώρηση» και τη διεθνή βιβλιογραφία «British Heart Journal».

Σήμερα η «Naxos ARVC» αποτελεί μια «κλασική» ιατρικά συγγραμμάτων (Mc Kusick OMIM 601214). Συνεχίσαμε τη μελέτη της νόσου στην Αθήνα, ενώ ειδικευομασταν στον Ευαγγελισμό και το νοσοκομείο Παζών «Αγία Σοφία» αντίστοιχα. Το 1990 είχαμε «κλασικά» ιατρικά συγγραμματα επιστρέψαμε στη Νάξο, όπου συνεχίζουμε μέχρι σήμερα τη μελέτη αυτής της καρδιοπάθειας στο Ιατρικό Κέντρο «Ιωάννης Πρωτονατόριος».

Τότε έγινε η αρχή, καταλήγει ο Νίκος Πρωτονατόριος, «και τώρα με το πολύχρονη έρευνα, έχουμε κάνει κάποια σημαντικά βήματα».

— Πόσο ισχύει εδώ ο Νόμος του Μέντελ, εφόσον δεν είναι φορείς όλα τα μέλη της οικογένειας... — Όπως το λέτε. Ισχύει ο Νόμος

## Ολιγάνθρωπα χωριά του Ζαγοριού

Από ανέκαθεν και επί αιώνες έρευναν και ταξίδευαν οι πρόγονοί μας Ζαγορίσιοι. Όμως γύριζαν και επέστρεφαν κατά πλειοψηφία στα χωριά τους (έχοντας κτηριακά ή ακόμα γονείς και παιδιά...), για να βοηθήσουν τους απογόνους τους και ν' αφήσουν το σώμα τους στην ίδια πατρίδα τους, που 'ταν πάντα σχεδόν μακράν των Τούρκων.

Όλα αυτά βέβαια συνέβαιναν μέχρι το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και τον ανταρτοπόλεμο.

Όμως μετά τη λήξη του Εμφυλίου, το 50% κατά μέσον όρο των Ζαγορισιανών δεν επέστρεψε στο χωριό τους, αλλά (αφού είχε βρει εργασία και απασχόληση) έμεινε στο Γιάννινα και στην Αθήνα, γιατί έβλεπαν, ότι άλλαξαν πλέον οι συνθήκες ζωής και δεν ήσαν αυτά, που εφαρμόζαν και ακολουθούσαν και στην Αθήνα. Το 1940. Το 1940. Το 1940.

Τώρα μπορούμε να πούμε, ότι τώρα πλέον οι Ζαγορίσιοι, που πήγαιναν στην Αθήνα, έρχονταν με τους δικούς τους, έχοντας αμέσως γνωστό αποτέλεσμα.

— Το όνομά σας αναφέρεται ήδη στη διεθνή βιβλιογραφία για τη μελέτη της νόσου, αλλά έχει αναφερθεί και σε διεθνή καρδιολογικά συνέδρια... — Ναι, ο Ρόσι πριν από τρία χρόνια είπε ότι «η συμβολή του καρδιολόγου Νίκου Πρωτονατόριου από τη Νάξο στη μελέτη της μυοκαρδιοπάθειας της δεξιάς κοιλίας, θεωρείται σημαντική».

Μετά την πρώτη αναφορά της νόσου από τον Γάλλο αρρυθμολόγο Φορντίν το 1977, η πρώτη εμπειριστική ανακοίνωση έγινε από ομάδα μας το 1982.

Τρία χρόνια αργότερα, με τη σύμβολή μου Ανταλένα Τασαπούλου, υπηρετώντας ως αγροτικός γιατρός σε χωριό της ορεινής Νάξου διαπιστώσαμε περιπτώσεις παρόμοιες της καρδιοπάθειας των Γάλλων.

Οι περιπτώσεις όμως της Νάξου, παρουσίαζαν και άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, δίνοντας συνολικά την εικόνα μιας καινούργιας νόσου που δεν είχε αναφερθεί ποτέ στον κόσμο και της δώσαμε το όνομα «νόσος Νάξου», επειδή την πρωτοσυναντήσαμε στο νησί.

Η πρώτη ανακοίνωσή μας έγινε σε συνεργασία με την καρδιολογική κλινική του 401 ΓΣΝΑ με διευθυντή τον Γρηγόρη Σκαμπαρδώνη στην ελληνική βιβλιογραφία «Ιατρική Επιθεώρηση» και τη διεθνή βιβλιογραφία «British Heart Journal».

Σήμερα η «Naxos ARVC» αποτελεί μια «κλασική» ιατρικά συγγραμμάτων (Mc Kusick OMIM 601214). Συνεχίσαμε τη μελέτη της νόσου στην Αθήνα, ενώ ειδικευομασταν στον Ευαγγελισμό και το νοσοκομείο Παζών «Αγία Σοφία» αντίστοιχα. Το 1990 είχαμε «κλασικά» ιατρικά συγγραμματα επιστρέψαμε στη Νάξο, όπου συνεχίζουμε μέχρι σήμερα τη μελέτη αυτής της καρδιοπάθειας στο Ιατρικό Κέντρο «Ιωάννης Πρωτονατόριος».

Τότε έγινε η αρχή, καταλήγει ο Νίκος Πρωτονατόριος, «και τώρα με το πολύχρονη έρευνα, έχουμε κάνει κάποια σημαντικά βήματα».

— Πόσο ισχύει εδώ ο Νόμος του Μέντελ, εφόσον δεν είναι φορείς όλα τα μέλη της οικογένειας... — Όπως το λέτε. Ισχύει ο Νόμος

του Μέντελ. Χαρακτηριστικά του παππού, συνεπώς και τα γονίδια της νύσου, μπορούν να μην εμφανίζονται στον πατέρα, αλλά στα εγγόνια ή το διεγγόνια και όχι σε όλα. Η αδελφή να έχουν τα ίδια κληρονομικά χαρακτηριστικά ή ακόμα γονείς και παιδιά.

— Τι μπορεί να συμβεί όταν ήδη από πάσχοντες γονείς ή φορείς υπάρχει κύηση...

— Μπορούμε να πάρουμε αίμα από το έμβryo, να το εξετάσουμε και αν το έμβryo είναι πάσχον, μπορεί ακόμα και να διακοπεί η εγκυμοσύνη. Όπως κάνουμε σήμερα στη μεσογειακή αναμία.

— Στην περίπτωση που έχουμε έναν έφηβο, πάσχοντα από βουβή καρδιοπάθεια, παίρνοντας αίμα από τον νεαρό διαπιστώνουμε τη νόσο...

— Ασφαλώς. Για παράδειγμα έχουμε μια ομάδα αθλητών στίβου. Εξετάζουμε με τους γνωστούς ως τώρα τρόπους, προληπτικά, τους αθλητές.

ήταν και είναι τα παιδιά να τελειώνουν το Δημοτικό και τον άλλο χρόνο (για να φοιτήσουν στο Γυμνάσιο) να φεύγουν απ' το χωριό τους. Αυτό βέβαια γινόταν και γίνεται, γιατί ο πατέρας έβρισκε και βρίσκει δουλειά στην πόλη και δεν βρίσκει άλλη λύση στο χωριό. Έτσι τα σχολεία των χωριών μας έκλεισαν, ή μειώθηκαν, ή εξαφανίστηκαν, κάτι που επί Τουρκοκρατίας γινόταν το αντίθετο, όπως όλοι γνωρίζουμε.

Ύστερα απ' τα παραπάνω, που είδαμε περιληπτικά, ας μη μας ανησυχούν κι ας μη μας εξεγείρουν αυτά που συμβαίνουν σήμερα στην πλειοψηφία των χωριών μας, δηλαδή στο ένα να μένουν τρεις γέροντες χειμεριανά, στο άλλο δέκα και στ' άλλο δέκα-τρεις. Γιατί μόνιμη επιστροφή και διαρκής εγκατάσταση επί δώδεκα μήνες στο Ζαγόρι είναι κάτι δύσκολο για τη γενιά μας και την εποχή μας. Όλα εξελίσσονται κι όλα αλλάζουν πολλές φορές σ' αυτή τη ζωή.

Ο μόνος τρόπος, που μπορεί να κρατηθεί και ν' αναπτυχθεί σήμερα το Ζαγόρι είναι ένας και μόνον: ο Τουρισμός. Η αύξηση του Τουρισμού, η προβολή της ιδιαίτερης πατρίδας μας πανελληνίως και η αξιοποίηση κάθε ομορφιάς της, αυτά και μόνον είναι ικανά να κρατήσουν την παραδοσιακή μας ιστορία και τη ζωτικότητα ακόμη των χωριών μας.

Κι αυτό θα μπορούσε, εκτός απ' τις καλοκαιρινές μέρες, να συμβεί και κατά τη χειμερινάτικη περίοδο, όπως συμβαίνει σε διπλανή περιοχή του Μετσόβου.

Βέβαια, μεγάλη ευθύνη γι' αυτό έχουμε όλοι μας και κυρίως η νυν ηγεσία και των Τριών Δήμων μας, που πρέπει να ενεργοποιηθεί, να εργαστεί σχολαστικά, να προβάλει όλη την ομορφιά της περιοχής μας σ' όλους τους Έλληνες και ν' αξιοποιήσει κάθε ζωντανή εικόνα του Ζαγοριού.

Και οι ίδιοι, που μένουμε σε πόλεις όλης της χώρας μας, μπορούμε να δείχνουμε εικόνες και ομορφιές της περιοχής μας, ώστε κάθε καλοκαίρι οι τουρίστες να αυξάνονται και να πολλαπλασιάζονται και η αυτοδιοίκησή μας επί Τουρκοκρατίας να δικαιώνεται πλήρως και ν' ανταμειβεται τελείως.

Συμπέρασμα: Τα ολιγάνθρωπα πλέον χωριά μας δεν μπορούν ν' αποκτήσουν τώρα πολλούς και

μόνιους κατοίκους, αλλά πλείστους και ποικίλους μόνον επισκέπτες και τουρίστες. Κι αυτό να ευχόμεθα...κι αυτό να προ-

σπαθούμε, σαν προσγειωμένοι και ειλικρινείς, σημερινοί Ζαγορίσιοι.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΛΕΚΚΟΣ

Η Λεπτοκαρδιά, το όμορφο χωριό του Κεντρικού Ζαγοριού, το 1943 κήκε από τους Γερμανούς. Όχι μόνο τα σπίτια αλλά και οι καλύβες και οι αχυρώνας δεν στάθηκαν εμπόδιο στο πέρασμά τους.

Το Ελληνικό κράτος δεν πρόσφερε καμιά βοήθεια ή αποζημίωση γι' αυτή την καταστροφή. Ξαν να μην έφτανε αυτό όμως, προσπαθεί τώρα να πάρει και όσα οι πρόγονοί μας με θυσία και αίμα προσπάθησαν να ξαναχτίσουν.

Ζητάει, με χαριτιά να αποδείξουμε ότι είμαστε κυριοί στα χωράφια μας. Μα πως αλήθεια; Αυτά κάπνισαν μαζί με όλα τα υπάρχοντά μας και το βίος μας από τους Γερμανούς.

Επιμένει, ότι επειδή έγιναν δάσος, ανήκουν στο Ελληνικό δημόσιο. Αυτά τα χωράφια όμως, μέχρι το 1960 παρήγαγαν τόνο φασόλια γίγαντες, πατάτες, φρούτα κ.ά., δίνοντας στο χωριό πρωτεύουσα θέση στη γεωργική παραγωγή.

Στη συνέχεια, η αδιαφορία του κράτους για την υπαίτιση, ανάγκασε τους κατοίκους να μην ασχολούνται πλέον με τη γεωργία και να στραφούν σε άλλες ασχολίες.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, τα δέντρα που φύτευαν οι κάτοικοι στα χωράφια τους στα σύνορα με τους γείτονες αλλά και για ισχίο και δροσιά το καλοκαίρι, να πολλαπλασιαστούν, και τα χωράφια να μετατραπούν σε δάση αλλά και έτσι, αυτά έγιναν με το ενδιαφέρον και τη φροντίδα των ιδιοκτητών.

Πώς σήμερα ερχεται, η ίδια η πατρίδα μας να αμφισβητήσει την κυριότητα μας σ' αυτά τα κτήματα, που ξέρουμε από τους παππούδες και τους προπαππούδες ότι είναι δικά μας; Με ποιο δικαίωμα και με

ποιο σκεπτικό, φέρνει ξένους συνεταιρισμούς να κόψουν και να εκμεταλλευτούν τα δέντρα απ' τα χωράφια μας;

Αυτά τα δέντρα και τα κτήματα που ούτε οι ξένοι κατακτητές δεν διανοήθηκαν να πειράξουν.

Με αυτή τη λογική τότε, ούτε και τα σπίτια μας, μας ανήκουν, αφού δεν έχουμε ούτε γι' αυτά χαρτιά κυριότητας.

Ας πάρει και τα σπίτια των κατοίκων της Λεπτοκαρδιάς το κράτος, και ας τους κηρύξει «ακτήμονες».

Αυτό όμως ο μόνος χωριό, ας γνωρίζει ο καθένας, ότι χτίστηκε απ' τους κατοίκους του με κόπο και μόχθο και χωρίς καμιά κρατική βοήθεια. Έτσι χτίστηκαν ξανά μετά τον πόλεμο πέτρινα πολυώροφα κτίρια, γεφύρια, εκκλησίες αλλά και καλντερίμια, ακόμη και χιλιόμετρα έξω από το χωριό.

Τι προσφέρει το δημόσιο σ' αυτούς τους κατοίκους της Λεπτοκαρδιάς και ζητάει τώρα τα οχτά χιλιάδες στρέμματα κοινοτικού και τα είκοσι χιλιάδες στρέμματα ιδιόκτητου δάσους;

Κάνανε βέβαια δικαστήριο για να βρούμε το δικό μας, αλλά το κράτος αποδείχτηκε δυνατότερο.

Ζητήσαμε απ' όλα τα κόμματα να θέσουν το θέμα στη Βουλή, αλλά ούτε εκεί έγινε κάτι.

Αλήθεια τι πολίτευμα έχουμε; Δημοκρατία ή δικτατορία; Μήπως δικτατορία, για μας μόνο τους ξεχασμένους κατοίκους της Λεπτοκαρδιάς;

Αυτό πράγματι, είναι μεγάλη αδικία για να μην πω αναληψία, εκ μέρους του ελληνικού κράτους!!

Ευχαριστώ Αφροδίτη Τσιμή (κάτοικος Λεπτοκαρδιάς Ζαγοριού)

Ευχαριστώ Αφροδίτη Τσιμή (κάτοικος Λεπτοκαρδιάς Ζαγοριού)

Ευχαριστώ Αφροδίτη Τσιμή (κάτοικος Λεπτοκαρδιάς Ζαγοριού)

Ευχαριστώ Αφροδίτη Τσιμή (κάτοικος Λεπτοκαρδιάς Ζαγοριού)

Ευχαριστώ Αφροδίτη Τσιμή (κάτοικος Λεπτοκαρδιάς Ζαγοριού)

Ευχαριστώ Αφροδίτη Τσιμή (κάτοικος Λεπτοκαρδιάς Ζαγοριού)

Ευχαριστώ Αφροδίτη Τσιμή (κάτοικος Λεπτοκαρδιάς Ζαγοριού)

Ευχαριστώ Αφροδίτη Τσιμή (κάτοικος Λεπτοκαρδιάς Ζαγοριού)



## ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

Αφορμή για τούτες τις σκέψεις μου έδωσαν δυο δημοσιεύματα που τελευταία διάβασα. Το ένα είναι από το περιοδικό μας και συγκεκριμένα από το τεύχος 261 (Ιανουάριος 2000) στο άρθρο «**Ηθη και έθιμα στο Πάτιγχο**» του Ι. Παπαϊωάννου, όπου καταγράφεται το εξής έθιμο: «Οι γυναίκες πάλι έπρεπε την Πρωτοχρονιά, να πάνε να κόψουν πουρνάρια, να ζαλκωθούν και να φέρουν στα σπίτια τους, έτσι θα ήταν γερές σαν τα πουρνάρια, ή και να κατ'ο'ν' ακόμα στα πουρνάρια. Άλλες έβαζαν κι έκαιγαν πουρνάρια στο τζάκι, στη γωνιά, κι έλεγαν καθώς καίγονταν και πρίτσιζαν τα πουρνάριατσιφ'λλα «όσα φύλλα και κλαριά, τόσα γρόσια και φλωριά» ν' αποκτήσουν.

Το άλλο είναι από το ένθετο της εφημερίδας «**Καθημερινή**» με θέμα «**Πέτρινα γεφύρια**» (Κυριακή 13 Φεβρουαρίου 2000). Ανάμεσα στ' άλλα διαβάζω στο κείμενο του Σπύρου Μαντά «**Ηπειρώτικα Γεφύρια**» πως από τα 295 που υπάρχουν στο νομό Ιωαννίνων, τα 140 συναντώνται στο Ζαγόρι, «μαρτυρία ευημερίας του συγκεκριμένου τόπου» όπως χαρακτηριζοτικά γράφει ο συγγραφέας. Ο ίδιος επίσης αναφερόμενος σε θρύλους και παραδόσεις από το Ζαγόρι, καταγράφει σε επόμενο άρθρο του κάποιες απ' αυτές που μέχρι τελευταία επικρατούσαν στην περιοχή:

«**Εκεί, όποια γυναίκα, ατυχώς γεννούσε το παιδί της πεθαμένο, αφού κατέβαινε στο πιο κοντινό ποτάμι, έσπρωχνε μέσα στα νερά, από την κορυφή της καμάρας κάποιον γεφυριού, μια ή περισσότερες αρκάδες τον, όρθιος δηλαδή πέτρες που ασφάλιζαν το διάδρομο διαβάσεως. Ήσαν τέτοιες οι συνέπειες τούτης της «περιέργης», κατ' αρχήν, πράξης, που πολλά στην περιοχή γεφύρια κυριολεκτικά... ξεδοιόταν. Αλλά για να έλθουμε στην εξήγηση, τούτη πρέπει να αναζητηθεί σύμφωνα και με όσα παραθέσαμε παραπάνω, στους πολύ παλιούς χρόνους.**

Τι πιο φυσικό από τη λύπη μιας γυναίκας που μόλις την τελευταία στιγμή αποτυγχάνει να γίνει μητέρα! Πίσω όμως από κάθε μεγάλη λύπη, ενδόμυχα φαλαίξει πάντα και ένα ακαθόριστο μίσος που ψάχνει να βρει τον «φταίχτη». Στην περίπτωση της Ζαγορίσιας κυράς, από μια λανθάνουσα στο υποσυνείδητο διάθεση, φαίνεται να εντοπίζεται ο παλιός προστάτης της ευγονίας, ο ποταμός που όμως, αυτή την αδικησε. Κι ακολουθεί η εκδίκηση πετροβολώντας τον. Υπάρχουν, καταγεγραμμένες, πολλές τέτοι-

## «ΓΕΦΥΡΩΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕ ΤΟ ΜΥΘΟ ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΘΙΜΩΝ»

ες περιπτώσεις αντίδρασης στη λαϊκή συμπεριφορά. Το ότι εδώ, η γυναίκα του Ζαγορίου, διαλέγει από ένα γεφύρι να τιμωρήσει το ποτάμι, δεν είναι τυχαίο. Πρόκειται

«Το παλιό, όμως, πέτρινο γεφύρι φορτισμένο υπέρμετρα στη φαντασία του κόσμου, πρωταγωνιστεί και σ' άλλα εντυπωσιακά δρώμενα του τότε. Να μένουμε ακόμη στο

ρισμένο. Αν περνούσε με τη γίδα, ήταν αθώος, ήταν απόδειξη. Όσοι όμως πνίγονταν, ήσαν ένοχοι γι' αυτό τιμωρούνταν...

Η επόμενη εικόνα που εξαιολογεί, εστιάζει σ' ένα ψίκι, σε μια γιμήλια πομπή. Όταν αυτή έφτανε μπροστά σ' ένα γεφύρι, οι οργανοπαίκτες σταματούσαν το τραγούδι, η νύφη και ο γαμπρός ξεπέζευαν απ' τα άλογα, το ίδιο και οι άλλοι, κι έτσι σωπαίνουν και κατηφείς, περνούσαν σιγά σιγά, στην άλλη όχθη. Πίστευαν, πως αν δεν το τρούσαν τούτο το έθιμο, η στοιχειωμένη σινειδητοποιώντας τη διαφορά του πάνω από τον κάτω κόσμο, θα παράταγε το κράτημα, θα 'ρχιζε τα βραγυγιά, μπορεί και το χορό, κι έτσι το γεφύρι θα 'τριζε, θα κομματιζόταν, μπορεί και να σωριάζονταν μέσα στο νερό. Δεν ήθελαν, λοιπόν, να προκαλέσουν».

Θα μπορούσε ν' αναφέρει κανείς ένα πλήθος παραδόσεων, εθίμων και δοξασιών από το Ζαγόρι που συντηρούν ουσιαστικά σε μια σκέψη: ότι δηλαδή η παραδοσιακή —όπως συνηθίζουμε να λέμε— «**κωνία**», ήταν σε μια αρμονική σχέση με τη φύση, που ήξερε να την αγαπάει και να την σέβεται. Οι ειδικοί όροι της ζωής ήταν αυτοί που κυρίως οδηγούσαν σ' αυτή την αντίληψη, καθώς η εξάρτηση της ανθρώπινης ζωής από τον παράγοντα φύση ήταν καθοριστική. Ο φυσικός χώρος προοδίδρισε λοιπόν την ψυχολογία του λαού αλλά και τη μορφή του πολιτισμού του, που χαρακτηριζόταν απόλυτα «**φυσιοκρατικός**». Όσο κι αν η σχέση του με την φύση ήταν πρακτική δεν του ξέφευγε η αίσθηση της ομορφιάς και της αρμονίας που τη διακρίνει. Γι' αυτό και θα την τραγουδήσει με τα πιο απλά λόγια, ή με διάφορες «εκδηλώσεις μυστικισμού» θα επιδιώξει την εννοια της, ή θα αποζητήσει εξιλέωση κάθε φορά που ο κατακτητής-άνθρωπος παραινέβαινε στο έργο της και διατάρασσε την ισορροπία της. Βιώνοντας καθημερινά το φυσικό περιβάλλον μάθαινε ο παραδοσιακός άνθρωπος ότι το δαμάζει αλλά ότι και δαμάζεται απ' αυτό, γι' αυτό και θα αναζητούσε τρόπους ν' αποφυγίσει τις αρνητικές πλευρές του αλλά και να εκμεταλλευτεί τις προσφορές του. Η φύση του έδινε τροφή, στέγη, το λογικό. Στο Πατιγχιώ, όπως ήταν γερές σαν τα πουρνάρια» αλλά και πηγής πλούτου (όσα φύλλα και κλαριά, τόσα γρόσια και φλωριά). Παρόμοιες αντιλήψεις βρίσκουμε και σε άλλες περιοχές όχι μόνο της Ηπείρου αλλά και στη Θεσσαλία για παράδειγμα. Έτσι ο Δ. Λουκάτος μας πληροφορεί ότι το πουρνάρι εδώ ονομάζεται «**ιερό δέντρο**» και «δεν το



Γεφύρι στο Ζαγόρι. Εδώ το ψίκι σταματούσε το τραγούδι κι όλοι σιωπηλοί περνούσαν σιγά-σιγά στην άλλη όχθη. Εδώ κι η Ζαγορίσια που δε γεννούσε πήγαινε κι έρχιχνε στο ποτάμι μερικές αρκάδες. Το γεφύρι! Αυτό το ανθρώπινο δημιούργημα, που όμως ταπεινώσε τον «ατίθασο ποταμό ζεύγοντάς τον» και τώρα πρέπει να μη τον προκαλέσουμε με τη χαρά μας, αλλά και να εξιλέωσουμε το «δαίμονα» του ποταμού, για να προσφέρει ευγονία.

Πίσω από το μύθο η πραγματικότητα: Το σέβας του ανθρώπου για τη φύση.

ακριβώς για την κατασκευή που στην ντόπια αντίληψη ταπεινώσε τον ατίθασο ποταμό ζεύγοντάς τον».

Ανοίγω μια παρένθεση εδώ, γιατί καθώς διαβάζω αυτές τις σειρές, φέρνω στη σκέψη μου μια ανάλογη αντίδραση της μητέρας μου —γνήσιας Ζαγορίσιας στο λόγο και στην πράξη— που όταν της ανέθετα να προσέξει τα παιδιά μου και κάποιο χτυπούσε, συνήθως στο κεφάλι από κάποια γωνιά του τραπέζιου, χτυπώντας το κι αυτή δυνατά, αναζητούσε εκεί τον φταίχτη και... δάσ' του «ντα-ντα το παλιότράβεζο»!! Και συνεχίζοντας ο Σ. Μαντάς γράφει:

Ζαγόρι και να παρακολουθήσουμε ένα στενό, ψηλό γεφύρι, να παίζει καθοριστικό ρόλο στη σκηνή ενός ιδιότυπου, λαϊκού...δικαστηρίου. Θυμάται ο ηλικιωμένος και διηγείται...

... Εδώ, στον Κόκκορο τον γιοφύρι, όχι το σημερινό, το παλαιότερο, ήταν έτσι φτιαγμένο που το χρησιμοποιούσαν για να τιμωρούν τους ζωοκλέφτες. Να πως γινότανε: όταν έναν τον υποψιάζονταν, ή τον έπιαναν να κλέβει, κι αυτός διαμαρτυρόταν ότι είναι ψέματα είναι αθώος, και τέτοια, του έλεγαν. «Πάρε αυτή τη γίδα, βάλ' τη στον ώμο και πέρα από 'δω να πας πέρα». Αλλά να είναι το γιοφύρι πλημμυ-

χτυπάει κανείς. Οι αντάρτες έκαμαν να του βάλουν χερ' κι παλ' σ'αμάτ' σαν».

Μέσα από τα έθιμα και τις απόψεις αυτές αναζητούμε την αλληγορία των συλλήψεων της φαντασίας, που πέρασε έτσι από το φυσικό στο μεταφυσικό. Ένα φυσικό δηλ. εκ πρώτης όψεως φαινόμενο μεγεθύνεται από συναισθηματική ανάγκη και παίρνει χαρακτήρα υπερφυσικό. Έτσι το πουρνάρι είναι ένα δέντρο που, όπως πιστεύει ο λαός για όλα τα δέντρα, έχει ψυχή, μεγαλώνει, αισθάνεται, δακρύζει, πεθαίνει. Αυτή λοιπόν η αντίληψη της «**ανθρωπομορφίας**» των δένδρων πλούτισε τη φαντασία τόσο λυρικά ώστε εκφράστηκε με τις ζωντανές εικόνες τους σε πολλές μορφές της τέχνης, αλλά και σε έθιμα, όπως αυτό που αναφέρθηκε. Η δεινρολατρία εξ άλλου είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα πολλών λαών από την αρχαιότητα ακόμα που επέζησε μέχρι τα νεότερα χρόνια. Ας προσθέσουμε ακόμα ότι ο πρωτόγονος άνθρωπος θεώρησε ως «**Ιερό Χώρο**» τον τόπο πάνω σ' ένα λόφο, μπροστά σε μια σπηλιά, δίπλα σε μια πηγή αλλά και κάτω από ένα μεγάλο δέντρο. Ο κάθετος δε άξονας του δένδρου ήταν το προσφορότερο υλικό μέσο-σύμβολο για να υποδηλώσει ότι η λειτουργία του Ιερού αυτού Χώρου κάλυπτε την ανάγκη του ή το αίτημα της πορείας του προς τα άνω, της μετάβασής του δηλ. από τη γη προς τον ουρανό. Ενδιαφέρουσες απόψεις μπορεί να βρει ακόμα κανείς σε πολλούς σύγχρονους μελετητές σχετικά με τη συμβολική λειτουργία του δένδρου, που ισχυροποιούν την άποψη πως η αρμονική σχέση ανθρώπου-φύσεως διαμορφώσε το χαρακτήρα και το περιεχόμενο της παραδοσιακής ζωής.

Αναφερόμενη εξ άλλου στην πρόληψη για τη Ζαγορίσια κυρά θα είχα να προσθέσω —απ' ό,τι άκουσα— ότι όχι μόνο όταν γεννούσε πεθαμένο παιδί, αλλά κι όταν δε γεννούσε («ήταν στείρα») πήγαινε νύχτα στο γεφύρι και γκρέμιζε μερικές αρκάδες του. Στέκομαι στην ερμηνεία του συγγραφέα Στ. Μαντά που εκφράζει την άποψη πως ο λαός με διάφορες εκδηλώσεις μυστικισμού, επεδίωκε την εύνοια των φυσικών δυνάμεων για να επιτύχει την ευγονία. Ο ποταμός είναι ο παλιός προστάτης της ευγονίας, που όμως αδικεί κάποτε φορές. Γιαντό ακολούθει η εκδίκηση με το πετροβολητό του. Στέκομαι περισσότερο στην άποψη που θέλει την κυρά να καταστρέφει το γεφύρι γιατί ζεύγοντας τον ατίθασο ποταμό, τον ταπεινώνει. Το καταστρέφει δηλ. σε μια προσπάθεια ν' αποκαταστήσει τη διαταραχθείσα ισορροπία στη σχέση

ανθρώπου-κατακτητή και φύσης, σε μια προσπάθεια να εξιλέωσει το δαίμονα του ποταμού και να σταθεί ευνοϊκά απέναντί της. Είναι τελικά μια ενέργεια εκδίκησης, αναζήτησης, άλλοθι για τη στείριότητα, αλλά και μια απεγνωσμένη προσπάθεια εξευμενισμού των ανεξήγητων δυνάμεων της φύσης. Μιας φύσης που ξέρεται να τιμωρεί την ανθρώπινη αλαζονία κι αμαρτία (δες το έθιμο του ζωοκλέφτη), αλλά και που εκδικείται σαν την προκαλέσουν (δες το έθιμο για το ψίκι).

Αν η σύγχρονη αντίληψη μας κάνει διστακτικούς ή και απορριπτικούς σε τέτοιου είδους ερμηνείες, ας αποδεχτούμε τουλάχιστον ότι αναφερθήκαμε σ' ένα συγκεκριμένο χρόνο και τόπο όπου τα δεδομένα της ζωής προοδιορίζονταν από συ-

γκεκριμένους κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δ. Λουκάτος, «**Λαογραφική αποστολή** εις τα Θεσσαλικά Άγγραφα», Ε.Λ.Α. ΙΑ-ΙΒ', 1960.
2. Του ίδιου, «**Γενικές αρχές** στην παρουσία και εξέλιξη των λαογραφικών φαινομένων», Δωδώνη, 6, Ιωάννινα 1977.
3. Ανθρωπολογία του χώρου, 1η Διεθνής Συνάντηση Σύρου, Σεπτ. 1995 (Αθήνα 1995).
4. π. «**Ζαγόρι**», τ. 261 (Ιαν. 2000).
5. Εφ. «**Καθημερινή**» (Ένθετο «**Επτά ημέρες**», «**Πέτρινα γεφύρια**»), 13 Φεβρ. 2000.

Μ. Τσούπη - Ρέμου

## «ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ» και ΖΑΓΟΡΙΣΙΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ

(σπουδαστές της Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής Ακαδημίας 1966-67)

Μετά από 32 χρόνια ο καθηγητής της Λαογραφίας Δημήτριος Σ. Λουκάτος παρουσίασε αξιόλογα χειρόγραφα λαογραφικής συγκέντρωσης και καταγραφής από σπουδαστές της παλιάς «Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ιωαννίνων» με το βιβλίο του: «**Χειρόγραφα Λαογραφίας**» (επιμέλεια από την Επίκουρη καθηγήτρια του Τομέα της Λαογραφίας (Παν/μιο Ιωαννίνων) κ. Μαρίνα Βρέλλη-Ζάχου). Οι σπουδαστές αυτοί κατά το παν. έτος 1966-67 ήταν Β' /ετείς και κατέγραψαν έθιμα και εκφράσεις του λαϊκού πολιτισμού των ιδιαίτερων πατρίδων τους (στην πλειονότητά τους ήταν από χωριά της Ηπείρου και ελάχιστοι από τη λοιπή Δυτική Ελλάδα), βασίζομενοι σε δικά τους και των συγχωριανών τους, βιωμένα ακούσματα και καταστάσεις, μέσα στο οικογενειακό, συγγενικό, φιλικό περιβάλλον, στον τοπικά ορισμένο και περιορισμένο χώρο της κοινότητας, όπου και οι ίδιοι ανατράφηκαν. Αυτά αναφέρει μεταξύ άλλων στην εισαγωγή της η επιμελήτρια της έκδοσης, τονίζοντας το χαρακτήρα του υλικού και θεωρώντας το, ως πρωτογενές, πολύτιμη πηγή για τη γνώση και τεκμηρίωση του Ηπειρώτικου κατ' εξοχήν πολιτισμού.

Ειδικότερα οι συλλογές προσανατολίστηκαν και κατέγραψαν θέματα, που εντάσσονται στα δυο μεγάλα πεδία της Λαογραφίας, απ' ενός στα Μνημεία του Λόγου (Φιλολογική Λαογραφία) και απ' ετέρου στις «**Από Παράδοξιν Πράξεις και Ενέργειες**» (Εθιμική Λαογραφία). Συγκεκριμένα περιλαμβάνονται συλλογές από: Δημοτικά Τραγούδια, παραμύθια, θρύλους και παραδόσεις, Λαογραφικές λέξεις, τοπωνύμια και ιδιωτικές φράσεις, παροιμίες, αστειολογήματα και ανέκδοτα, μύθοι, αινίγματα. Από την Εθιμική Λαογραφία καταγράφονται συλλογές από φυσικές και μεταφυσικές αναζητήσεις (Μαντική), Εθιμα, χορούς, ενδυμασίες, δεισιδαιμονίες και προλήψεις, διατροφή, δοξασίες, κατοικία, εργαλεία.

Από την περιοχή του Ζαγορίου παρατίθενται συλλογές χειρογράφων από τα χωριά: Αρίστη, Ασπράγγελοι, Κήποι, Σκαμνέλι και Φραγκάδες. Ειδικότερα δε καταγράφονται:

- από την κ. **Πρίντζου Πολύμνια**, Δημοτικά τραγούδια από την Αρίστη,
- από τον κ. **Τσαπάρη Κωνσταντίνο**, Ηθη και έθιμα του γάμου, της γέννησης και του θανάτου. Εθιμα και τραγούδια του Λαζάρου και των Βαίων, από τους **Ασπράγγελους**,
- από τον κ. **Βακάρο Κίμωνα**, Δημοτικά τραγούδια από τους Κήπους,
- από τον **Σκαμνέλι**: α) Τραγούδια, Εθιμα Πρωτοχρονιάς από τη συλλογή της κ. **Γενναδίου Αριστεά**,
- β) Δοξαρίες για τους νεκρούς. Το τραγούδι του Λαζάρου. Τραγούδι για τη Σταύρωση από τον κ. **Βαρζώκα Δημήτριο**,
- γ) Τραγούδια του Λαζάρου, από τον κ. **Νόνα Κωνσταντίνο**
- από τον κ. **Ζάχο Γεώργιο**, Τραγούδι του Λαζάρου και άλλα δημοτικά από το χωριό **Φραγκάδες**.

Το βιβλίο διατίθεται ως τιμητική προσφορά σε όλους τους τότε σπουδαστές της Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ιωαννίνων (1966-67), σύμφωνα με τη θέληση του καθηγητή Δ. Λουκάτου. (Για περισσότερες πληροφορίες στην Επίκουρη καθηγήτρια του Τομέα της Λαογραφίας (Παν/μιο Ιωαννίνων) κ. Μαρίνα Βρέλλη-Ζάχου, τηλ.: (0651-95.115).

Μαρία Τσούπη-Ρέμου



## Οδοιπορικό

Μια πρωτόγνωρη προσωπική μου εμπειρία με κάνει σήμερα ν' ασχοληθώ με την χλιοτραγουδισμένη οροσειρά της Πίνδου, που αποτελεί το φυσικό μας τείχος στα Ανατολικά και μας χωρίζει από τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία.

Πριν όμως διηγηθώ την περιπέτειά μου θεωρώ χρήσιμο να θυμηθούμε λίγο τη γεωγραφία και την ιστορία.

Η Πίνδος, όπως ξέρουμε, είναι μια οροσειρά μήκους 150 και πλάτους 50 χλμ. περίπου και αποτελεί συνέχεια των Δειναρικών Άλπεων. Μπαίνει στην Ήπειρο και τη Δυτική Μακεδονία από την Αλβανία και με κατεύθυνση από ΒΔ προς ΝΑ φθάνει μέχρι την Αιτωλο-ακαρνανία.

Οι Δειναρικές Άλπει είναι ένα σύστημα ορεινών πτυχώσεων μήκους 700 χλμ. στα δυτικά της Γιουγκοσλαβίας και ονομάστηκαν έτσι από την κορυφή Δεινέρα (Ντινέρα 1831 μ.) της Κροατίας.

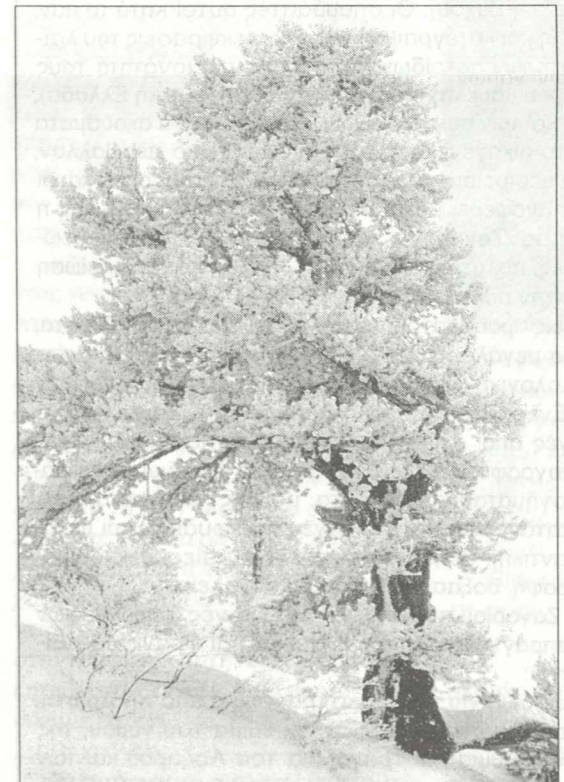
Χωρίζεται σε Βόρεια και Νότια.

Η Βόρεια Πίνδος αρχίζει από το Γράμμο (2520 μ.), συνεχίζεται με το Σμόλικα (2637 μ.), το δεύτερο σε ύψος ελληνικό βουνό μετά τον Όλυμπο, τη Βασιλίτσα (2249 μ.) και φθάνει στο Μέτσοβο.

Η νότια Πίνδος αρχίζει από το βουνό Λάκμος ή Περιστέρη (2295 μ.) και συνεχίζεται προς νότον με τα Τζουμέρκα ή Αθαμνικά βουνά (2469 μ.) και νοτιότερα με τα Άγραφα (2184 μ.), τις Αιτωλικές Άλπει, τα Ακαρνανικά όρη και τον Τυμφρηστό (κορυφή Βελούλι 2519 μ.).

Η ραχοκοκκαλιά της Πίνδος είναι ο πιο σημαντικός ορεινός όγκος του βόρειου κομματιού της ελληνικής χερσονήσου και χωρίζει τα νερά μεταξύ του Ιονίου και του Αιγαίου Πελάγους.

Από την Πίνδο πηγάζουν μεγάλα ποτάμια, όπως είναι ο Αλιάκμονας κι ο Πηνειός από την ανατολική κι ο Αώος από τη δυτική πλευρά της.



Το ρόμπτολο φορτωμένο παγωμένο χιόνι στην Κατάρα. Φωτό Κ.Δ.Χ.

Η Πίνδος και ιδιαίτερα η βόρεια είναι σκεπασμένη από ψηλά πυκνά δάση κωνοφόρων και πλατυφύλλων ειδών και κυρίως από Μαύρη Πεύκη, Ελάτη και Οξιά. Στα μεγαλύτερα υψόμετρα βρίσκουμε τη Λευκόδερμη Πεύκη, το γνωστό ρόμπτολο. Αυτό το τελευταίο είναι το πιο ψυχρόβιο από όλα τα ελληνικά πεύκα. Είναι χαρακτηριστικός ο σταχτόλευκος φλοιός του και ξεχωρίζει από μακριά.

Όμως η Πίνδος για τους Έλληνες και πιο πολύ η Ήπειρωτική Πίνδος έγινε θρύλος και τραγούδι κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν το Νοέμβριο του 1940 οι Ιταλοί, με την εξοπλισμένη Μεραρχία τους, τη Τζούλια, επιχείρησαν να υπερκεράσουν τον Ελληνικό Στρατό, που τους είχε καθηλώσει στο Καπάκι και βρή-

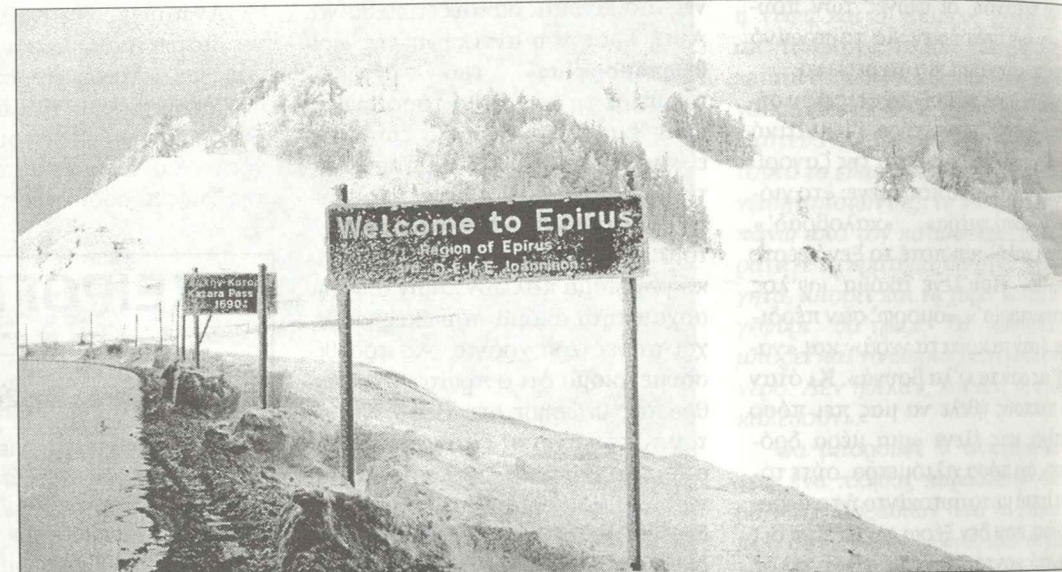
## Διασχίζοντας την Πίνδο

καν εκεί την σθεναρή αντίσταση του Εκστρατευτικού Σώματος του Δαβάρη, που τους ανέτρεψε και τους ανάγκασε να οπισθοχωρήσουν.

Ακόμη στα βουνά της Πίνδος οργανώθηκε κι ανδρώθηκε η Εθνική Αντίσταση κατά των κατακτητών, την περίοδο της Κατοχής.

Όμως θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθώ και στο θλιβερό γεγονός, ότι τα βουνά της Πίνδος και ιδιαίτερα ο Σμόλικας και ο Γράμμος, ήταν το θέατρο του τρομερού αδελφοκτόνου εμφύλιου πολέμου, που τόσα δεινά επισφύρεσε στη δόλια μας την Πατρίδα.

Και τώρα, το προσωπικό μου βίωμα, την περιπέτειά



Κατάρα, υψόμετ. 1.690 μ. Καθώς μπαίνουμε από τη Θεσσαλία στο Νομό Ιωαννίνων. Φωτό Κ.Δ.Χ.

μου, που έζησα στις 19 του Φλεβάρη, εκεί ψηλά στο Ζυγό, στην Κατάρα, που όλο το χειμώνα δεν παύει να αποτελεί σημείο αναφοράς στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Και δεν το κάνω για να καυχήθω ή να περιαιτολογήσω, αλλά γιατί στα πενήντα χρόνια που πολλές φορές και με άσχημες καιρικές συνθήκες έκανα τη διαδρομή με λεωφορείο ή ΙΧ, πρώτη φορά έζησα αυτό το εξαιρετικό καιρικό φαινόμενο. Ήταν χιονοθύελλα! Ήταν ανεμοστρόβιλος ή χιονοστρόβιλος; Οπωσδήποτε ήταν ένα πρωτοφανές «ντουράλι», όπως θα το λέγαμε οι φίλοι μου οι Αετομηλιώτες και Βοβοισιότες. Ίσως κάτι τέτοιο να έζησε κι ο Δεσπότης, που άφησε την «κατάρα» του, καθώς τον μετέφερε εκεί με την ακολουθία του κάποιος σκληροτράχηλος αγωγιάτης, που τον οδήγησε τελικά χαμηλότερα στον «Κάμπο του Δεσπότη». Είχα φύγει από τα Γιάννινα, μαζί με τη γυναίκα μου στις 8 π.μ. με παγωνιά (-2°C) και οδηγώντας προεκτικά σε 1.45' έφθασα στο Σταθμό Αποχιονίσεως Κατάρας, χωρίς να χρειασθούν αλυσίδες.

Ετσι ήμουν αισιόδοξος ότι εγκαίρως και μέχρι τις 14.30' θα έφθανα στη Θεσσαλονίκη, όπου είχαμε υποχρέωση να παραβρεθούμε σε κάποια δυσάρεστη δυστυχώς οικογενειακή τελετή. Δεν έμεναν παρά 500-600 μέτρα μέχρι το σημείο, που τελειώνει ο Νομός Ιωαννίνων και παίρνουμε τον κατήφορο για Καλαμπάκα-Τρίκαλα. Προχώρησα περί τα 200 μ. και γυρνώντας σε μια στροφή, ενώ προηγείτο ένα μικρό κλειστό αυτοκίνητο (κλούβρα), διαπίστωσα ότι δεν πήγαιναν καλά τα πράγματα.

Σε λίγο η ορατότητα περιορίστηκε στο ελάχιστο, χιόνι άρχισε να καλύπτει το παρ-μπριτζ και το δρόμο, να δημιουργείται πρόβλημα βατότητας και το χειρότερο το προπορευόμενο όχημα αναγκάστηκε να σταματήσει.

Εγώ συνέχισα να κινούμαι και ζορίζοντας το ΙΧ μου κατόρθωσα να προσπεράσω αριστερά και να προχωρήσω με την ελπίδα να φθάσω στον αυχένα. Όμως για ατυχία μου ένα άλλο μικρό ΙΧ μου έκλεινε μπροστά το δρόμο. Αναγκάστηκα να σταματήσω. Πιεζόμενος από την ανάγκη άνοιξα την πόρτα να βγω έξω, να ιδώ τι μπορεί να γίνει. Το πρώτο που ένωσα ήταν το καπέλο, που αυτόματα έφυγε από το κεφάλι μου και ανα-

λήφθηκε στους ουρανούς... Στη συνέχεια χιόνι, υγρό, παγωμένο κόλλησε σ' όλο μου το σώμα και ρεύματα αέρα με κάναν να τρικλίζω καθώς πλησίασα το σταθμευμένο μικρό αυτοκίνητο. Ένας νεαρός στο τιμόνι και δεξιά του κάποιος ηλικιωμένος, ίσως ο πατέρας

του. Γρήγορα του είπα, ελάτε εσείς κύριε να σπρώξω-

με να βγει το αυτοκίνητό σας (λίγα μέτρα ήταν γιατί πιο πέρα ο δρόμος φαινόταν καθαρός) κι ύστερα να με σπρώξετε κι εμένα για να μπορέσουμε να φύγουμε.

Πραγματικά έτσι έγινε, σπρώχνοντας κυρίως εγώ με τη βοήθεια και του ηλικιωμένου κυρίου, βγάλαμε το ΙΧ του νεαρού από τα χιόνια, που είχε κολλήσει. Εντάξει είπα, ελάτε κι εσείς τώρα να σπρώξετε το δικό μου αυτοκίνητο. Προχωρώντας στο ΙΧ μου γύρισα να ιδώ το νεαρό που θαρχόταν για βοήθεια κι έμεινα καταπληκτικός. Είδα να κλείνει η πόρτα και το αυτοκίνητο να φεύγει, χωρίς ούτε καν ευχαριστώ να μου πούνε... Τε-

το περασμένο αιώνα το Ζαγόρι είχε πληθυσμιακή έκρηξη.

Αυτό το βρίσκουμε στα δημοτολόγια των χωριών, αλλά και τους κτηματολογικούς καταλόγους.

Τότε, υπήρχε το γενικό, αλλά και το επί μέρους, για κάθε χωριό κτηματολόγιο.

Το βλέπουμε στις ευρύχωρες οικογένειες που είχαν χτίσει για να χωράνε τον κόσμο, αλλά και τα με-τρίλα Σχολεία που σώζονται για να μαρτυρούν το λόγο του αληθούς.

Οι γονείς, φρόντιζαν, τα παιδιά τους να πάρουν κατεύθυνση αμέσως μετά το δημοτικό.

Ετσι στα δώδεκα, όσα έπαιρναν κρύματα και υπήρχαν οι οικονομικές δυνατότητες, πήγαιναν για σπουδές. Οι υπόλοιποι το δρόμο της ετήσιας έξοδα της οικογένειας, αλλά και για προίκα των θυγατέρων του.

Που όμως μυαλό η κυρά-Καλή. Λούσα, λούσα και σπατάλες κι η γριά μάνα στο μαγειριό.

Πριν πεθάνει πήγε στον παπά και της έγραψε εμπιστευτικά γράμμα για το γιού της.

«Στείλε λιγότερα χρήματα και μάζεψε προίκα για τις κόρες σου. Όσα έστειλες η κυρά σου τα σκόρπισε».

Την πληροφορία την είχε κι απ' αλλού, όπου είχε ακουμπήσει χρήματα για προίκα των κοριτσιών και τα είχε τραβήξει η Καλή του.

Δέκα πέντε χρόνια έκανε να ξαναγυρίσει.

Δυο φορές το χρόνο έστελνε για τα έξοδα της οικογένειας και της έγγραφη να κάνει οικονομίες.

Να μένει κάτι στην άκρη για το ξεκίνημα των κοριτσιών.

Τα χρήματα είχαν πνίξει την ψηλομύτη που δεν καταδέχονταν να έχει γίδα στην αυλή και γελάδα στο κατώ.

Όταν έμαθε τα καθέκαστα ο άνθρωπος, ξεπούλησε, γέμισε δυο κασσόνια με ρούχα και υφάσματα, έβαλε τις λίρες στο σακκούλι που είχε ψωμί για το δρόμο, ντύθηκε φτω-

χικά και πήρε το δρόμο της επιστροφής.

Δεν ήθελε να κάνει ντόρο για το φόβο των ληστών, αλλά και για να δοκιμάσει τη γυναίκα του.

Ξεφόρτωσε στον Πειραιά και έφτασε αγνώριστος στο χωριό. Μπήκε στην αυλή του σπιτιού του κι έκαστο στο πεζούλι.

Τον είδε η κυρά και τον ρώτησε τι θέλει.

— Λίγο κρύο νερό απ' τη στέρνα σου κι ένα κομμάτι ψωμί.

— Φεύγα άνθρωπέ μου, δεν έχωμεν τίποτα να σου δώσουμε.

— Μείνате κι από ψωμί κυρά Καλή κι εγώ πούλεγα να βρω αποκούμπι στο σπίτι μου;

— Εσύ είσαι μωρό ΑΝΕΠΡΟΚΟΠΕ και δε ντράπηκες που γύρι-σες έτσι;

— Άντε στον αγύριστο να μη σε βλέπω στα μάτια μου.

Αλλά και οι κακομαθημένες θυγατέρες του ούτε που τον πλησίασαν σαν τον είδαν έτσι κουρελὴ με το ντρουβά.

Εφυγε, μα το βράδυ γύρισε σε εχούμενο της εμπιστοσύνης και του άφησε την προίκα των κοριτσιών του μαζί και τα έξοδα των γάμων, χωρίς να μάθει κανένας άλλος τίποτα.

Το περιστατικό κυκλοφόρησε στο χωριό. Ήρθε φτωχός ο Κωσταντής και η Καλή τον έστειλε στον αγύριστο.

Ο άρχοντας φρόντισε για την αποκατάσταση των κοριτσιών. Για ψυχικό έλεγε.

## Αληθινές Ιστορίες

## ΑΠ' ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ ΤΩΝ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ

## «Ο ανεπρόκοπος...»

νήθιζαν οι πλούσιοι.

Έγινε πάλι το συνοικέσιο κι η ακατάδεκτη Καλή πέρασε το κατώφλι του παρακατιανού γείτονα.

Στο χρόνο ήρθε η πρώτη κοπέλα και σε έξι χρόνια που πηγαινόερχονταν γεννήθηκαν τρεις οι τσούπρες.

Εστέλνε ο Κωσταντής για τα ετήσια έξοδα της οικογένειας, αλλά και για προίκα των θυγατέρων του.

Που όμως μυαλό η κυρά-Καλή. Λούσα, λούσα και σπατάλες κι η γριά μάνα στο μαγειριό.

Πριν πεθάνει πήγε στον παπά και της έγραψε εμπιστευτικά γράμμα για το γιού της.

«Στείλε λιγότερα χρήματα και μάζεψε προίκα για τις κόρες σου. Όσα έστειλες η κυρά σου τα σκόρπισε».

Την πληροφορία την είχε κι απ' αλλού, όπου είχε ακουμπήσει χρήματα για προίκα των κοριτσιών και τα είχε τραβήξει η Καλή του.

Δέκα πέντε χρόνια έκανε να ξαναγυρίσει.

Δυο φορές το χρόνο έστελνε για τα έξοδα της οικογένειας και της έγγραφη να κάνει οικονομίες.

Να μένει κάτι στην άκρη για το ξεκίνημα των κοριτσιών.

Τα χρήματα είχαν πνίξει την ψηλομύτη που δεν καταδέχονταν να έχει γίδα στην αυλή και γελάδα στο κατώ.

Όταν έμαθε τα καθέκαστα ο άνθρωπος, ξεπούλησε, γέμισε δυο κασσόνια με ρούχα και υφάσματα, έβαλε τις λίρες στο σακκούλι που είχε ψωμί για το δρόμο, ντύθηκε φτω-

χικά και πήρε το δρόμο της επιστροφής.

Δεν ήθελε να κάνει ντόρο για το φόβο των ληστών, αλλά και για να δοκιμάσει τη γυναίκα του.

Ξεφόρτωσε στον Πειραιά και έφτασε αγνώριστος στο χωριό. Μπήκε στην αυλή του σπιτιού του κι έκαστο στο πεζούλι.

Τον είδε η κυρά και τον ρώτησε τι θέλει.

— Λίγο κρύο νερό απ' τη στέρνα σου κι ένα κομμάτι ψωμί.

— Φεύγα άνθρωπέ μου, δεν έχωμεν τίποτα να σου δώσουμε.

— Μείνате κι από ψωμί κυρά Καλή κι εγώ πούλεγα να βρω αποκούμπι στο σπίτι μου;

— Εσύ είσαι μωρό ΑΝΕΠΡΟΚΟΠΕ και δε ντράπηκες που γύρι-σες έτσι;

— Άντε στον αγύριστο να μη σε βλέπω στα μάτια μου.

Αλλά και οι κακομαθημένες θυγατέρες του ούτε που τον πλησίασαν σαν τον είδαν έτσι κουρελὴ με το ντρουβά.

Εφυγε, μα το βράδυ γύρισε σε εχούμενο της εμπιστοσύνης και του άφησε την προίκα των κοριτσιών του μαζί και τα έξοδα των γάμων, χωρίς να μάθει κανένας άλλος τίποτα.

Το περιστατικό κυκλοφόρησε στο χωριό. Ήρθε φτωχός ο Κωσταντής και η Καλή τον έστειλε στον αγύριστο.

Ο άρχοντας φρόντισε για την αποκατάσταση των κοριτσιών. Για ψυχικό έλεγε.

Είναι απ' τα παλιά δικαστικά μυστικά του πατέρα μου, που ήταν πολλά χρόνια δικηγόρος.

ΔΙΟΜΗΛΗΣ Ν. ΣΟΥΣΙΟΠΟΥΛΟΣ

ποτήρι στο στόμα του αμέσως διαμαρτυρήθηκε!

— Καλά, ρε Κούσιω νερό μου έβαλες;

— Α.....! κακή αποστολή να μόνει.

Ακουστήκαν από την Κούσιω και συγχρόνως με άγχος και ταραχή έφερε την άλλη κρυμμένη στο γένμα γυάλα (μπουκάλα) και γέμισε το ποτήρι.

Δοκίμαζοντας ο γιατρός διαμαρτύρεται και πάλι «και αυτό είναι νερό και όχι ρακί».

Όποτε η καλοσυνάτη και αγαθή Κούσιω αγανακτισμένη και ασυναίσθητα, δίνει την μεγάλη ευχή στο νοικοκύρη της:

«Του χρόνου να μην τον βρει».

Τότε συνειδητοποίησε ότι το τσίπουρο είχε κάνει φτερά, είχε καταναλωθεί από τον «προκομένο» της και την θέση του πήρε το νερό.

Περαιτόν να γράψω ότι η επικαιρότητα στο χωριό για μεγάλο διάστημα ήταν το πάθημα της Κούσιως...

Μιχ. Γ. Κορ.

## Αληθινές Ιστορίες

## ΑΠ' ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ ΤΩΝ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ

## «Ο ανεπρόκοπος...»

νήθιζαν οι πλούσιοι.

Έγινε πάλι το συνοικέσιο κι η ακατάδεκτη Καλή πέρασε το κατώφλι του παρακατιανού γείτονα.

Στο χρόνο ήρθε η πρώτη κοπέλα και σε έξι χρόνια που πηγαινόερχονταν γεννήθηκαν τρεις οι τσούπρες.

Εστέλνε ο Κωσταντής για τα ετήσια έξοδα της οικογένειας, αλλά και για προίκα των θυγατέρων του.

Που όμως μυαλό η κυρά-Καλή. Λούσα, λούσα και σπατάλες κι η γριά μάνα στο μαγειριό.

Πριν πεθάνει πήγε στον παπά και της έγραψε εμπιστευτικά γράμμα για το γιού της.

«Στείλε λιγότερα χρήματα και μάζεψε προίκα για τις κόρες σου. Όσα έστειλες η κυρά σου τα σκόρπισε».

Την πληροφορία την είχε κι απ' αλλού, όπου είχε ακουμπήσει χρήματα για προίκα των κοριτσιών και τα είχε τραβήξει η Καλή του.

Δέκα πέντε χρόνια έκανε να ξαναγυρίσει.

Δυο φορές το χρόνο έστελνε για τα έξοδα της οικογένειας και της έγγραφη να κάνει οικονομίες.

Να μένει κάτι στην άκρη για το ξεκίνημα των κοριτσιών.

Τα χρήματα είχαν πνίξει την ψηλομύτη που δεν καταδέχονταν να έχει γίδα στην αυλή και γελάδα στο κατώ.

Όταν έμαθε τα καθέκαστα ο άνθρωπος, ξεπούλησε, γέμισε δυο κασσόνια με ρούχα και υφάσματα, έβαλε τις λίρες στο σακκούλι που είχε ψωμί για το δρόμο, ντύθηκε φτω-

χικά και πήρε το δρόμο της επιστροφής.

Δεν ήθελε να κάνει ντόρο για το φόβο των ληστών, αλλά και για να δοκιμάσει τη γυναίκα του.

Ξεφόρτωσε στον Πειραιά και έφτασε αγνώριστος στο χωριό. Μπήκε στην αυλή του σπιτιού του κι έκαστο στο πεζούλι.

Τον είδε η κυρά και τον ρώτησε τι θέλει.

— Λίγο κρύο νερό απ' τη στέρνα σου κι ένα κομμάτι ψωμί.

— Φεύγα άνθρωπέ μου, δεν έχωμεν τίποτα να σου δώσουμε.

— Μείνате κι από ψωμί κυρά Καλή κι εγώ πούλεγα να βρω αποκούμπι στο σπίτι μου;

— Εσύ είσαι μωρό ΑΝΕΠΡΟΚΟΠΕ και δε ντράπηκες που γύρι-σες έτσι;

— Άντε στον αγύριστο να μη σε βλέπω στα μάτια μου.

Αλλά και οι κακομαθημένες θυγατέρες του ούτε που τον πλησίασαν σαν τον είδαν έτσι κουρελὴ με το ντρουβά.

Εφυγε, μα το βράδυ γύρισε σε εχούμενο της εμπιστοσύνης και του άφησε την προίκα των κοριτσιών του μαζί και τα έξοδα των γάμων, χωρίς να μάθει κανένας άλλος τίποτα.

Το περιστατικό κυκλοφόρησε στο χωριό. Ήρθε φτωχός ο Κωσταντής και η Καλή τον έστειλε στον αγύριστο.

Ο άρχοντας φρόντισε για την αποκατάσταση των κοριτσιών. Για ψυχικό έλεγε.

Είναι απ' τα παλιά δικαστικά μυστικά του πατέρα μου, που ήταν πολλά χρόνια δικηγόρος.

ΔΙΟΜΗΛΗΣ Ν. ΣΟΥΣΙΟΠΟΥΛΟΣ

ποτήρι στο στόμα του αμέσως διαμαρτυρήθηκε!

— Καλά, ρε Κούσιω νερό μου έβαλες;

— Α.....! κακή αποστολή να μόνει.

Ακουστήκαν από την Κούσιω και συγχρόνως με άγχος και ταραχή έφερε την άλλη κρυμμένη στο γένμα γυάλα (μπουκάλα) και γέμισε το ποτήρι.

Δοκίμαζοντας ο γιατρός διαμαρτύρεται και πάλι «και αυτό είναι νερό και όχι ρακί».

Όποτε η καλοσυνάτη και αγαθή Κούσιω αγανακτισμένη και ασυναίσθητα, δίνει την μεγάλη ευχή στο νοικοκύρη της:

«Του χρόνου να μην τον βρει».

Τότε συνειδητοποίησε ότι το τσίπουρο είχε κάνει φτερά, είχε καταναλωθεί από τον «προκομένο» της και την θέση του πήρε το νερό.

Περαιτόν να γράψω ότι η επικαιρότητα στο χωριό για μεγάλο διάστημα ήταν το πάθημα της Κούσιως...

Μιχ. Γ. Κορ.



# ΑΡΤΣΙΣΤΑ - ΣΕΡΒΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΝΤΟΠΙΑ

Κανονποίηση της μνήμης των παλαιότερων, αλλά και γνώρισμα για τους νεωτέρους είναι τα όσα συνέβησαν στον 19ο και 20ό αιώνα από τους κατοίκους της Αρτσίστας.

Κεφαλοχώρι του Δυτικού Ζαγορίου πληθυσμιακά, αλλά και χώρος που συνέδεε το Κεντρικό Ζαγόρι με την Κόνιτσα και τη Βόρειο Ηπειρό τότε, είχε επί Τουρκοκρατίας επιλεγεί ως έδρα κάποιων υπηρεσιών, που εξυπηρετούσαν τις ανάγκες της περιοχής. Το Ελληνικό Κράτος με την απελευθέρωση και της Ηπείρου το 1913, εφρόντισε να εγκαταστήσει υπηρεσίες, όπως Δημοτικό και Ελληνικό Σχολείο (Σχολαρχείο), Αστυνομία, Ταχυδρομείο και για ένα διάστημα την Περιουσία Οικονομική Σχολή. Ο τόπος, όπως τον βλέπουμε σήμερα με τουριστικό μάτι είναι όμορφος και ωραίος. Αλλά για την εποχή εκείνη δεν μπορούσε και με τα μέσα που διέθετε να αποδόσει και εισοδήματα ικανά για τις ανάγκες των κατοίκων. Η διέξοδος συνεπώς ήταν ο ξενιτεμός και μάλιστα εκτός των Ελληνικών ορίων. Έτσι ξεκίνησαν οι πρώτοι και σιγά σιγά και άλλοι για διάφορες πόλεις της Σερβίας, όπου και εγκαταστάθηκαν οι Αρτσιστινοί. Η πατρογονική εστία παρέμεινε φυσικά με τις γυναίκες και τα παιδιά. Μια μικρή μερίδα εγκαταστάθηκε οικογενειακά με συνέπεια και τις συνθήκες που διαμορφώθηκαν να παραμείνουν μονίμως εκεί όπου ζουν σήμερα.

Θα καταγράψουμε τώρα ονομα-

## (ΑΝΑΣΚΑΛΕΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ)

του Γιάννη Ζώη

στικά τους αρχηγούς των οικογενειών που πήγαν στις διάφορες Σερβικές πόλεις:

1. Αρχίζουμε από τον Αϊ-Ν'κόλα:
1. Δημήτριος Μίσιο στο Κρούσεβατς, εδώ την ανέφεραν επί το ελληνικότερο Κρούσεβατς.
2. Παναγιώτης Γιωτπαπάς-Ζώης, σερβικά Λιότα Ζοϊκ στην Πολιτεία Προκόπλιε τα λέγαμε Προκούπια.
3. Ιωάννης Βερβίλης στο Νις την λέγαμε και Νίσα.
4. Ανδρέας Γκενεράλης - Ποζάρεβατς - Ποζιόρεβας.
5. Ιωάννης Πρίτσας στο Λέσκοβατς - Λιασκόβτσα.
6. Νικόλαος και γιός Γιώργος Ζάβιακας στο Ποζάρεβατς.
7. Θεόδωρος Μιχαήλ και Κώστας Ζαβιανιάς, Ποζάρεβατς.
8. Ιωάννης (Νούσιος) Πέτσας στο Κουμάνοβο.
9. Δημήτριος Πέτσας στο Κουμάνοβο.
10. Κων/νίος και γιος Μιχαήλ Κοντοκάλης στο Κουμάνοβο.
11. Παναγιώτης Κοντοκάλης στο Κουμάνοβο.
12. Χρήστος Βανδέρρας στα Κότσιανα.
13. Ξενοφών Ζωΐδης, γιατρός

Χραγούγιεβατς (Καραγκούεβατς).

14. Δημήτριος Ζωΐδης και ένας ακόμη Κραγούγιαβατς.

Από τον Αϊ-Ταξιάρχη:

15. Ανδρέας Παγούνης στη Βράνε.

16. Προκόπιος Ματσίκας στα Προκόπλιε (Προκούπια).

17. Ιωάννης Χατζόπουλος στο Κραγούγιεβατς.

18. Τάκης Σιάκας στα Κοτσιάνα.

19. Νίκος Κουρτασίδης στο Κρούσεβατς.

20. Μίχος Βανδέρρας στα Κότσιανα.

21. Οικογένεια Καραντάνη στη Βουλαρία.

22. Αριστέιδης Παγούνης στη Ρωσία-Μόσχα.

23. Αλέξης Τσόντζος-Οικονομίδης και οι γιοι του Μάνος και ο αδελφός του στο Κρούσεβατς.

24. Νίκος Γκούβης στο Κικέβατς.

25. Οικογένειες Ντουντούμη, προφανώς στο Κρούσεβατς.

Πριν αναφέρουμε τα ονόματα απ' τον Αϊ-Θανάση θέλουμε να πούμε ότι θα υπάρχουν και παραλείψεις που τυχόν οι γνωρίζοντες ας μας το γνωρίσουν για να τους γράψουμε.

Από τον Αϊ-Θανάση:

26. Λεωνίδας Ζουρδούμης, ίσως και άλλοι Ζουρδουμάι γιατι υπάρχουν στην Αρτσίστα τα Ζουρτουμάτικα.

27. και ο Γιώργος Ζουρδούμης που έφυγε στη 10ετία του 1950 οικογενειακά στην Αυστραλία στο Κουμάνοβο.

28. Γρηγόριος Κουρτασίδης στο Κρούσεβατς.

29. Μιχαήλ Κουρτασίδης στο Κρούσεβατς.

30. Γρηγόριος Κολοδός-Οικονομίδης στο Κρούσεβατς.

31. Δημήτριος Κολοδός-Οικονομίδης και γιός Γιώργος στο Κρούσεβατς.

32. Ανδρέας Οικονομίδης στο Κρούσεβατς.

33. Γεώργιος Οικονομίδης - φαρμακοποιός στο Κρούσεβατς.

34. Κων/νος Ντινοπαπάς-Μάνος στο Κρούσεβατς.

35. Ξενοφών Ντινοπαπάς-Μάνος στο Κρούσεβατς.

36. Αλέξης Ντινοπαπάς-Μάνος στο Κρούσεβατς.

37. Αλέξης Τσόντζος-Οικονομίδης και οι γιοι του Μάνος και ο αδελφός του στο Κρούσεβατς.

38. Χαρίσης Μούδας (Μπασιχαρίσης) στο Κουμάνοβο.

39. Ιωάννης Τόζιος και γιος Μενέλαος στα Προκόπλιε.

40. Δημήτριος Καλλιάνης, γιατρός, υπήρξε και στο Σερβικό Στρατό, όπως άκουγα ως γιατρός, με όλη την οικογένειά του παρέ-

πολλές φορές μ' έπαιρνε κοντά του να τον βοηθήσω στ' ανοίγματα που έκαναν ευλαβείς άνθρωποι από την Αρτσίστα και τ' άλλα γύρω χωριά; Η την γιαγιά μου, την «μύνα μεγάλη», όπως πολύ σωστά τη φώναζαμε, η οποία κι αυτή, παρά πολλές φορές μας συνόδευε μεταφέροντας με το ζώο, τα πράγματά μας, πηγαίνοντας στα Γιάννινα ή από τα Καλύβια, στο Χάνι του Ζωΐδη, στην Καλλιθέα ή από τα Διοκίονα, στο Καπάκι, διηγώντας μας πάντοτε παλιές ιστορίες και διαντνάς μας σοφές ορμηλινές, αιώνια τους η μνήμη!

Από τις αναμνήσεις (παρελθόν), απ' ό,τι γύρω μου βλέπω (παρόν), σκέπτομαι (για το μέλλον): Η Αρίστη έχει έναν αξιόλογο Σύλλογο και μάλιστα Σύλλογο Νέων Αρίστης και οι κάτοικοι της γενικότερα, είναι δραστήριοι και αποφασιστικοί. Αν κατέβαλαν προσπάθεια, να περιφράξουν κατ' αρχήν μία μικρή έκταση και σ' αυτή να φυτέψουν λίγα σιουμιά (για να ανανεωθούν τα ελάχιστα εναπομείναντα και πικραμυδαλίες, προπαντός πικραμυδαλίες, που τόσο πολύ ευδοκούν στον τόπον αυτόν εδώ, μάλιστα δε να λέγονταν «Κήπος πικραμυδαλίων» και στη μέση αυτού του κήπου να στήνονταν ένα Ηρώο προς τιμήν των υπέρ της Πατρίδος πεσόντων! Να απομακρυνθούν τα νταμάρια. Να επισκευασθεί ο παλιός αυτοκινητόδρομος, καθώς και ο ημιονικός δρόμος, ώστε να είναι εύκολη η μεταβάσεις εκεί πεζών και εποχουμένων επισκεπτών προσκυνητών, οι οποίοι άνετα θα μπορούν: Να θαυμάζουν την φύση, Να αναζωογονούν την ιστορική τους μνήμη. Να προσεύχονται!

Ιωάννης Γ. Παπαϊωάννου  
2 Ιανουαρίου 2000

\* Από το υπό έκδοσιν βιβλίο μου: ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ, (οδοιπορικό χώρου και χρόνου).

# ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ο διακαής πόθος των Ευεργετών της Ηπείρου ήταν ανέκαθεν η μόρφωση των νέων της πατρίδας τους και η προαγωγή της Παιδείας του Ελληνικού Έθνους, στοιχείο χαρακτηριστικό της ηπειρωτικής ευποιίας.

Σε όλα σχεδόν τα ηπειρωτικά κληροδοτήματα βλέπουμε, ότι ο κύριος σκοπός του διαθέτη είναι η δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για τη λειτουργία ιδρυμάτων με πνευματική απαστολή και δραστηριότητα.

Από μια διαθήκη του έτους 1749 διαβάζουμε σχετικά τη βούληση ενός ηπειρώτη ευεργέτη για το θέμα παιδείας της πατρίδας του. «Δια την αγάπην, όπου προσφέρω εις την πατρίδα μου, απεφάσισα να στερεώσω το αυτό σχολειόν, δια να προκόψουν τα παιδιά της εις τας μάθησας και να στολίζονται τα ήθη τους...».

Από τον αυτόν διακαή πόθο για την προαγωγή της παιδείας της πατρίδας τους, διακατεχόμενοι και οι Ζαγοριώτες ευεργέτες, διέθεσαν «άπασαν αυτών την περιουσίαν», για την ανέγερση περικαλών διδαστηρίων και άλλων ευαγών ιδρυμάτων, συντελέσαντες έτσι τα μέγιστα στην εξυπηρέτηση των αναγκών της εκπαιδεύσης και στην εκπλήρωση των υψηλών στόχων τους για μια τέλεια μόρφωση των ελληνοπαίδων.

Οι Ζαγοριώτες κατέχουν περίσπλη θέση στον κατάλογο των Μεγάλων Ευεργετών της πατρίδας μας με πρώτους τους αδελφούς Ριζάρη, που η προσφορά τους υπήρξε τεράστια στο χώρο της νεοελληνικής Παιδείας. Πιστοί και αξίως συνεχιστές της ηπειρωτικής ευποιίας στα νεώτερα χρόνια είναι και οι αείμνηστοι συμπατριώτες μας Γ. Μιχαηλίδης, Νικόλαος Γιαννίνης, Π. Κόκκορος και Κ. Γκολέτσας, που με τα κληροδοτήματά τους ενίσχυσαν το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων για την προώθηση του πνευματικού του έργου και την περαιτέρω ανάπτυξη και πρόοδο των επιστημών.

Στη συνέχεια γίνεται λεπτομερής αναφορά για τα κληροδοτήματα αυτά και τη σημερινή τους κατάσταση.

## I. ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ



που πέθανε στις 5 Αυγούστου το 1974 και κληροδότησε το Πανεπιστήμιο

Ιωαννίνων με μετοχές αξίας περίπου εκατό εκατομμυρίων δραχμών, που η σημερινή τους αξία φτάνει στα 600 εκατομμύρια καθώς και όλα τα ιατρικά του εργαλεία, βιβλία και περιοδικά. Σκοπός του κληροδοτήματος η ίδρυση Καρδιολογικού Κέντρου στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Σήμερα μετά το θάνατο της συζύγου του και της αδελφής του, που δικαιοούνταν την επικαρπία, τα ομόλογα και οι μετοχές περιήλθαν στην πλήρη κυριότητα του Πανεπιστημίου και προωθήθηκαν οι σχετικές διαδικασίες με τη σύνταξη του Ειδικού Οργανισμού ίδρυσης και λειτουργίας του Καρδιολογικού Κέντρου, που θα φέρει το όνομα του διαθέτη «Μιχαηλίδειο Καρδιολογικό Κέντρο» και εναπόκειται η έγκριση για τα περαιτέρω από το Υπουργείο Οικονομικών. Τα δε ιατρικά μηχανήματα, βιβλία και περιοδικά έχουν από καιρό παραληφθεί και αυτά από το Πανεπιστήμιο και χρησιμοποιούνται ήδη από τους φοιτητές της Ιατρικής Σχολής και τους ιατρούς της ειδικότητας. Έτσι η μνήμη του μεγάλου αυτού ευεργέτη θα μένει αιώνια και η επιστήμη της Ιατρικής, που σε όλη του τη ζωή υπηρέτησε με ζήλο και αναπαύση θα προχωρεί σε νέα στάδια εξέλιξης και προόδου με την ενίσχυση και του Μιχαηλιδείου κληροδοτήματος.

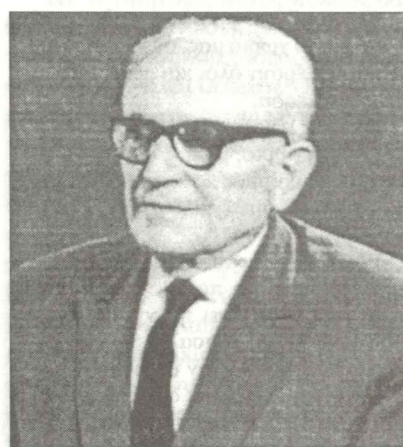
## II. ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΙΑΝΝΗ

Ο Νικόλαος Γιαννής γεννήθηκε στη Βίτσα δάσκαλος, που πέθανε στις 2 Ιουλίου το 1976 και με τη διαθήκη του κατέλιπε στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων τρία οικοπέδα στη θέση Λιμνοπούλα της πόλης των Ιωαννίνων με συνολικό εμβαδόν 1295 τ.μ., τα οποία βρίσκονται στην πλήρη κυριότητα του Πανεπιστημίου και έχουν ήδη αξιοποιηθεί κατά τον καλύτερο τρόπο. Δόθηκαν τα δύο οικοπέδα με αντιπαροχή και το Πανεπιστήμιο πρόκειται να πάρει επτά (7) διαμερίσματα, τα οποία βρίσκονται στο στάδιο της αποπεράτωσής τους και μάλιστα τα τρία (3) εξ αυτών έχουν μισθωθεί σε ιδιώτες.

Έτσι το κληροδοτήμα του αείμνηστου Γιαννή ενισχύει σημαντικά το Πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων και θα αποβεί ωφέλιμο με τη χορήγηση υποτροφιών για την κατάρτιση τελειών και αρίστον επιστημόνων, στη επιθυμία εξ άλλου του διαθέτη, για την προαγωγή της Παιδείας της Πατρίδας του.

## III. ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΠΕΤΡΟΥ ΚΟΚΚΟΡΟΥ

Ο Πέτρος Κόκκορος γεννήθηκε στο Κοινοκώι, καθηγητής Ορυκτολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, που πέθανε στις 19 Μαΐου το 1981 και με τη διαθήκη του άφησε στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων τρία (3) διαμερίσματα εμβαδού 88, 86 και 111



τ.μ. το καθένα, τα οποία βρίσκονται τα δύο μεν πρώτα στην πόλη των Ιωαννίνων και επί της οδού Δωδώνης 103 στον 5ο όροφο, το δε τρίτο στη Θεσσαλονίκη (οδός Αγγελικής 3) 6ος όροφος, με σκοπό από τα έσοδα των τριών αυτών διαμερισμάτων να δίνονται υποτροφίες σε φοιτητές του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων για ειδικές σπουδές στο εξωτερικό. Τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία του κληροδοτήματος βρίσκονται στην πλήρη κυριότητα του Πανεπιστημίου και έχει συνταχθεί σχετικός οργανισμός του Κληροδοτήματος, ο οποίος κυρώθηκε με Προεδρικό Διάταγμα που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως το 1988(αριθ. ΦΕΚ 22). Μέχρι σήμερα έχουν χορηγηθεί από το κληροδοτήμα τέσσερις (4) υποτροφίες για προπτυχιακές σπουδές σε ισάριθμους φοιτητές του Πανεπιστημίου.

## IV. ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΚΩΛΕΤΣΗ

Ο Κωνσταντίνος Γκολέτσας γεννήθηκε στους Ασπαραγέλους, έμπορος, που πέθανε το έτος 1992 και κληροδότησε το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων με τα 5/8 ενός ακινήτου, κατάστημα (εμβαδού 193 τ.μ.), το οποίο βρίσκεται στον Πειραιά επί της οδού Δημοσθένους 11 και το οποίο έχει περιέλθει στην πλήρη κυριότητα του Πανεπιστημίου.

Σκοπός του κληροδοτήματος είναι, όπως από τα έσοδα μίσθωσης του καταστήματος να δίνονται υποτροφίες για να σπουδάζουν άποροι φοιτητές κατά πρόσηψη Ηπειρώτες. Μέχρι σήμερα έχουν χορηγηθεί τέσσερις (4) υποτροφίες σε ισάριθμους φοιτητές του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων για προπτυχιακές σπουδές.

Πως λοιπόν να μην μνημονεύουμε τις αγαθοεργίες των αείμνηστων και ευκαίων αυτών τέκνων του Ζαγορίου, που έκαναν ν' ανθίσει «ο κάλλιστος των καρπών», η παιδεία και να μένει πάντα θαλπρός;

Ας είναι η σημερινή αναφορά μας στους Ζαγοριώτες ευεργέτες του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, ένα ελάχιστο δείγμα τιμής και ευγνωμοσύνης στη μνήμη τους.

Σ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ



## Το Κουκούλι, το Ζαγόρι, ένας χώρος περιβαλλοντικής παιδείας για τους μαθητές και όχι μόνο...

Δεν νομίζω ότι πρέπει να διαφημίσω κανείς το χωριό μας, ούτε το Ζαγόρι γενικά, το ξέρουν όλοι και μέσα και έξω από την Ελλάδα.

Ο φόβος είναι, όχι να μην έλθουν κόμμοι, το αντίθετο, μήπως ο απρογραμμάτιστος τουρισμός κάνει κακό στο Ζαγόρι, χαλάσει ό,τι έμεινε από τα χωριά μας.

Εδώ θα ήθελα να σημειώσω και την τουριστική έκρηξη που θα έχουμε στα χωριά μας όταν γίνει η Εγνατία και η Μακεδονία και η Θεσσαλία θα απέχουν μόνο δύο ώρες από τον τόπο μας.

Εκείνο όμως που δεν προβάλαμε στον τόπο μας είναι ο πολιτισμός μας, η ιστορία ή, ο ρόλος που έπαιξε στη ζωή της πατρίδας μας.

Δεν προβάλαμε, ούτε προσπάθησαμε να αξιοποιήσουμε το θαυμάσιο φυσικό το περιβάλλον, που είναι μοναδικό στην Ελλάδα, ώστε και οι ξένοι να το σεβαστούν και να γίνει το σχολείο για τον καθένα.

Κι όμως το φυσικό περιβάλλον του χωριού μας όπως και όλου του Ζαγοριού μπορεί να γίνει το ανοιχτό Σχολείο για κάθε μαθητή, σπουδαστή, φοιτητή, επιστήμονα.

Θα προσπαθήσω να σημειώσω ενδεικτικά μερικά σημεία.

Τί προσφέρουν και τί προσφέρουν τα χωριά μας στον τόπο μας; ποιά είναι τα προβλήματα; ποιά είναι οι προοπτικές; ποιά είναι οι λύσεις;

Το πρώτο, που αποτελεί και την ταυτότητα του Ζαγοριού, είναι ο Βίκος. Όλη η ζωή του Κεντρικού Ζαγοριού είχε και έχει σχέση με τον Βίκο. Είναι το περίφημο φαράγγι που ξεκινά από το Τσεπέλοβο, όχι από το Μονοδέντρι, όπως το πέρασαν μερικοί για τουριστικούς λόγους και τελειώνει στο γεφύρι κάτω από το Πάταγο και αποκαλείται από τον Μικρό Βίκο-Τσεπέλοβο-γεφύρι του Κυρ Νούτσου ή Κόκκορου και από και και κάτω ο Μεγάλος Βίκος.

Όλος ο Βίκος έχει μήκος 30 χιλιόμετρα, βάθος στο ψηλότερο σημείο 800 μ. και πλάτος στο στενότερο 25 μέτρα.

Η πανίδα και η χλωρίδα του είναι μοναδικές.

Σπάνια ζώα, θηλαστικά, ερπετά, έντομα, πτηνά, ζουν στις απότομες χαράδρες του.

Πολλά μύθους να επιβιώσουν μέχρι και σήμερα, άλλα χάθηκαν.

Χλωρίδα μοναδική στον τόπο μας. Σπάνια βότανα, που πολλά τα έχει συγκεντρώσει στην καταπληκτική συλλογή του ο αειμνήστος βοτανολόγος Κώστας Λαζαρίδης, σκαρφαλώνοντας ακόμη και στην ηλικία των ογδόντα ετών στα απάτητα τοπωνύμια του.

Η ζωή του χωριού μας και του Κεντρικού Ζαγοριού γενικά είναι δεμένη με τον Βίκο. Από εκεί έπρεπε να περάσουν για να πάνε στα γύρω χωριά ή στα Πάννενα και έκαναν τα περιήρημα γεφύρια, μνημεία λαϊκής αρχιτεκτονικής. Έκαναν τις πέτρινες σκάλες.

Τι να πρωτοσημειώσει κανείς!!! Το γεφύρι του κυρ Νούτσου, το Καλογερίκο ή του Πλακίδα, το γεφύρι του Κοντοδήμου, του Μπίου, Της σκάλες που απ' το χωριό μας πηγαίνει στη Βίτσα και στους Κήπους (Μπάγια);

Ο Ζαγορίσιος έπρεπε να δαμάσει τον Βίκο και τα κατάφερε. Δεν χάλασε όμως την ομορφιά του, την πολλαπλότητα.

Τώρα, από όπου κι αν σταθείς, από την Αγία Παρασκευή στο Μονοδέντρι, από την Οξιά, από τη Μτελόη, από κάθε σημείο που βλέπεις το Βίκο από το χωριό μας το Κουκούλι, θα μείνεις με το στόμα ανοιχτό.

Αλλά και η όλη ζωή του Ζαγοριού ήταν δεμένη με το Βίκο. Εκεί έκανε τους νερόμυλους, πηγή ενέργειας για την εποχή εκείνη. Πάνω από δέκα νερόμυλοι αλέθαν το σιτάρι, τη βρύζα, το κριθάρι του Ζαγορίσιου γεωργού. Σήμερα μόνον ένας σώζεται, στην άκρη του χωριού Κήποι. Όταν έπρεπε να τους σώσουμε, όπως και όλο τον πολιτισμό του Ζαγοριού, κοιτάσαμε να βγάλουμε ο ένας το μάτι του άλλου, με συμπαραστάτη το κράτος, την πολιτεία.

Ας είναι. Ας ελπίσουμε ότι δεν θα ξαναχάσουμε τέτοιες στιγμές.

Και δεν είναι μόνο αυτό. Τί δεν προσέφερε ο Βίκος! Την πέτρα, για να χτιστούν τα θαυμάσια αρχοντικά, οι εκκλησίες, οι βρύσες, οι σκάλες, τα καλντερίμια.

Και όλη η κοινωνική και οικονομική ζωή του Ζαγοριού είναι δεμένη με το Βίκο.

Εκεί η νοικοκυρά θα πάει να πλύνει τα σκουπίδια της, να μαζέψει τα θαυμάσια αρωματικά βότανα, από εκεί θα βρει τις μυτιές να βάζει τα ρούχα της. Ο λαϊκός ζωγράφος θα βρει τα ορνυτά και τα πετρώματα για να κάνει τις μυτιές του και μετά από το Βίκο θα εμπνευστεί τις θαυμάσιες τοιχογραφίες που βλέπουμε στα αρχοντικά. Εκεί ο κτηνοτρόφος θα ξεχειμάσει τα ζωντανά του.

Αυτό το θαυμάσιο περιβάλλον και η οι ανάγκες της ζωής έκαναν τον Ζαγορίσιο να ανοίξει το μυαλό του, να ανοίξει τα φτερά του και να πετάξει ως τις εσχάτες της Ελληνικής γης. Στα πέρατα της Μεσογείου, από την Αίγυπτο ως τη Ρωσία και τη Βιέννη.

Από εκεί φέρει τον πλούτο της ψυχής του, τις νέες ιδέες, αλλά και τον ιδρώτα του για να γίνει αυτό που σήμερα λέμε Ζαγορίσιο πολιτισμό. Βάζει την ψυχή του, αλλά και τα πλούτη του, για να γίνουν σχολεία, εκκλησίες, δρόμοι, γεφύρια, τα μοναδικά αρχοντικά που καμαρώνουμε σήμερα.

Το σύστημα Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που σήμερα προσπαθούμε να εφαρμόσουμε, έχει τις ρίζες του στο Ζαγόρι. Εκεί γεννήθηκε, εκεί μεγάλωσε, εκεί μεγαλουργήσε.

Πώς το φαντάστηκαν οι Ζαγορίσιοι, τα χρόνια του μαύρου σκοταδισμού που επικρατούσε σε όλη την Ευρώπη; πως το εφάρμοσαν; εγώ δεν μπορώ να το φανταστώ. Ίσως να ήταν το περιβάλλον που τους ενέπνευε.

Λένε πως τη Δημοκρατία στην Αθήνα τη γέννησε ο Αττικός ουρανός.

Ας είναι... Έτσι το Ζαγόρι έγινε η πνευματική λαμπάδα στα μαύρα εκείνα χρόνια της σκλαβιάς για όλη την Ελλάδα.

Δεν υπήρξε, λένε, σχολείο Ελληνικό, μέσα και έξω από την Ελλάδα, που να μην υπηρέτησε Ζαγορίσιος Δάσκαλος.

Ξέρω ότι μακρηγόρησα πολύ, ίσως και να κομίζω «γλαυκας εν Αθήναις». Το λέω όμως και το επέμενα και από παλιά και επιμένω και σήμερα, δεν έχει αξιοποιηθεί το φυσικό του περιβάλλον, ο πολιτισμός του.

Οι περισσότεροι έρχονται στο Ζαγόρι για μια καλή πίττα, ένα σουβλάκι, να περάσουν λίγες ώρες και να φύγουν. Έρχονται στα πανηγύρια μας, για να ριχτούν λίγες ώρες στο χορό, να πιουν δυο μπίρες και να φύγουν.

Έπειτα, μήπως ξέρετε κανένα πανηγύρι που να μοιάζει με τα παλιά, να μου πείτε και μένα για να πάω;

Γιατί συμβαίνει αυτό; Τι φταίει; Ποιός φταίει; Ποιοί φταίει;

Πολλοί, όλοι μας, το κράτος, η πολιτεία και πρώτα οι Ζαγορίσιοι. Οι τοπικοί παράγοντες του Ζαγοριού, Κοινοτάχτες, Δήμαρχοι τώρα. Η πνευματική ηγεσία, κάθε μορφωμένος, δε φρόντισαν να αξιοποιηθεί πνευματικά το Ζαγόρι.

Πού είναι το γραφείο του Δήμου με τον ιστορικό, το λαογράφο, τον περιβαλλοντολόγο που θα ενημερώσει τον καθένα;

Πού είναι οι χώροι που θα γίνουν οι έρευνες στην ιστορία, τη λαογραφία, την αρχιτεκτονική;

Πού είναι το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων;

Όταν ζούσε ο μακαρίτης Λαζαρίδης είχε κάνει το σπίτι του σχολείο για τους φοιτητές της αρχιτεκτονικής, της λαογραφίας, της δημοτικής μουσικής, της βοτανολογίας.

Ήταν ένα μετέωρο, που πέρασε και έορθε; Δε θέλω να το πιστέψω.

Κάτι ξεκίνησε η Ριζάρειος, κάνοντας το Πνευματικό Κέντρο-Μουσείο «Κώστας Λαζαρίδης». Μόνο μουσείο όμως είναι. Δεν είναι καν Πνευματικό Κέντρο.

Ποιάς αξιοποίησε τη βιβλιοθήκη του, που αποτελείται από 3.500 τόμους βιβλίων και σήμερα είναι κλεισμένη στα κουτιά, όπως και οι λαογραφικές του συλλογές και οι βοτανολογικές;

Ποιάς αξιοποίησε τις χιλιάδες δημοσιεύσεις σε εφημερίδες και περιοδικά στα Πάννενα και σε όλη την Ελλάδα;

Ευτυχώς ο ίδιος, χωρίς καμία βοήθεια, έκανε τη Μικρή Ζαγορίσια Βιβλιοθήκη και σώθηκε ένα μέρος του πλούτου αυτού.

Τα βιβλία όμως έχουν εξαπληθεί και κανείς δεν φρόντισε για την ανατύπωσή τους.

Δεν έχουν λείει χώρους. Εμείς όμως, σαν αδελφότητα, τους βρήκαμε χώρο και για το Πανεπιστήμιο και για τη Ριζάρειο, τα θέλουν όμως έτοιμα, να μην βάλουν ούτε δραχμή, ούτε να φροντίσουν να βγει δραχμή. Τους προτεινάμε το αρχοντικό Πλακίδα.

Εμείς φροντίζουμε να βάλουμε το κτήριο στο Γ' Πακ. Στήριξης, θα βοηθήσουν κι αυτοί να βάλουν το κύρος τους να εγερθεί;

Θα δούμε. Εμείς έχουμε στο χωριό μας τα παράκα, που θα γίνουν χώροι περιβαλλοντικής μελέτης, με τι να τα αξιοποιήσουμε όμως; Πού είναι τα χρήματα;

Ποιάς φρόντισε τα Ζαγοροχώρια, που είναι μνημεία λαϊκής αρχιτεκτονικής;

κής, να διατηρηθούν και να αξιοποιηθούν;

Ευτυχώς που υπήρξαν και υπάρχουν ακόμη κάποιοι ρομαντικοί λάτρεις της παράδοσής μας, που τους έλεγε Λαζαρίδης και σήμερα τους λένε Αγάπιο Τόλη, Οικονομίδης και κρατούν κάτι.

Ευτυχώς που υπήρξαν τελευταία κάποιοι Κοινοτάχτες και σήμερα Δήμαρχοι, που προσπαθούν κάτι να δώσουν.

Ευτυχώς κάποιοι Ζαγορίσιοι αλλά και ξένοι, που ήρθαν στο Ζαγόρι, σέβονται και τον τόπο.

Είναι κι αυτό μια ελπίδα φωτός. Και η Πολιτεία, το κράτος;

Ευτυχώς που την τελευταία στιγμή, τη δωδεκάτη, κάτι ξεκίνησε να κάνει.

—Κι εσείς τι κάνετε; διαρωτήθη κανείς.

—Τα περιμένετε όλα από τους άλλους;

Ότι μπορούμε κάνουμε, ό,τι επιτρέπουν τα οικονομικά μας, οι πνευματικές μας δυνάμεις.

Κάνουμε ένα ξεκίνημα που θα αποτελέσει πυλώνα για την ανάπτυξη της περιοχής.

Μετά το Πνευματικό Κέντρο-Μουσείο «Κώστας Λαζαρίδης», κατορθώσαμε την δωδεκάτη να πάρουμε με δωρεά από τις κληρονομίες του αρχοντικού Πλακίδα και τώρα κάνουμε ό,τι μπορούμε να βγάλουμε χρήματα για να το επισκεψομαστε και να το αναπαλαιώσουμε, να γίνει το Πνευματικό Κέντρο του χωριού μας και του Δήμου μας, να γίνει ένας φάρος πολιτισμού για το Ζαγόρι μας. Έχει πάνω από 15 αιώνες, που θα μπορούσε να στεγάσουν τη βιβλιοθήκη του Λαζαρίδη, τις λαογραφικές του συλλογές, τις βοτανολογικές, το αρχείο της ιστορίας του Ζαγοριού. Θα έχει χώρους για κάθε μελετητή, για τους σπουδαστές, τους φοιτητές.

Αν το συνδυάσουμε και με τους άλλους χώρους του χωριού μας, αλλά και του Ζαγοριού γενικά, τα αρχοντικά, τα γεφύρια, το Βίκο, τις εκκλησίες, το χώρο μπάσκετ, μίνι ποδοσφαίρου που έχουμε, θα σκεφθεί κανείς: «Πολύ ρομαντικοί είστε, πολύ ονειροπόλοι...».

Καιρός είναι να κάνουμε και όνειρα για το Ζαγόρι μας, για το χωριό μας.

Μήπως ήταν ονειροπόλοι, όσοι ξενιτεμένοι Ζαγορίσιοι φαντάζονταν ένα όμορφο χωριό, ένα όμορφο Ζαγόρι, στην ξενιτεία;

Καλούμε, λοιπόν, όλους, που μπορούν να βοηθήσουν αυτά τα όνειρα να γίνουν πραγματικότητα, να το κάνουν.

Να βοηθήσουν να κρατήσουμε ζωντανό τον πολιτισμό μας και να τον αξιοποιήσουμε.

Καλούμε όλους τους κρατικούς φορείς, τους πνευματικούς φορείς, την Ριζάρειο, το Πανεπιστήμιο, τους Δημάρχους μας, το κράτος γενικά να έρθουν κοντά μας. Για να κάνουν με το χωριό μας, το Ζαγόρι μας, ένα σχολείο περιβαλλοντικής παιδείας για τους μαθητές και όχι μόνο...

Γιάννης Βακάρης

Συντ. Δάσκαλος

Πρόεδρος Αδελφ. Κοινωνιών «Ευγένιος Πλακίδας»

## ΤΟ ΠΛΗΓΩΜΕΝΟ ΓΕΡΑΚΙ

Του ΦΩΚΙΩΝΑ ΚΑΨΑΛΗ

άμεσης ιατρικής αντιμετώπισης, συνέστησε την έγκαιρη διακομιδή του πουλιού στο Κέντρο Περιθαλψής Αγρίων Ζώων Αίγινας, καθώς ο Σύλλογος μας δεν διαθέτει την ανάλογη υποδομή για τέτοιου είδους νοσήλεις. Έτσι η προώθηση του Γεράκιου από την Αικατερίνη Λούκα - Διαμαντή ήταν άμεση κι' ανάλογη με την περίπτωση. Ελπίζουμε πως την Άνοιξη, θα έχουμε ξανά κοντά μας το Γεράκι, να περιφέρεται σιμγμένο με το ταίρι του, ελεύθερο στις όμορφες πλευρές της Κόνιτσας και πάνω από το περιτεχνο χαλί του κάμπου της, αλλά ποτέ πια στα χαμηλά, μα και μακριά από τους επίγειους βαρβάρους.

Ερχόμαστε τώρα, παρεμπιπτόντως, να πληροφορήσουμε το φιλόζωο, φιλόθρο, φιλόθεο μα και μπαρόβιο κοινό της πόλης μας, πως ο πελαργός που είχε περιουλλέγει τον Αύγουστο από τον Σύλλογο μας, από κολώνα των σεισμοπλήκτων, διότι αδυνατούσε λόγω τραυματισμού του, ν' ακολουθήσει τους ομοφύλους του στο Φθινοπωρινό τους ταξίδι και είχε αποσταλεί με πρωτοπλήκτων τον σκηνοθέτη - ηθοποιού Γεωργίου Νάκου και Βασιλείου Χρήστου, στο Κέντρο περιθαλψής Αίγινας, εξυγιανθείς πλήρως, αναχώρησε αδα τότε με άλλο σμήνος για την χειμερινή του διαμονή. Κι' ως εκ τούτου, αναμένεται να επανακάμψει την Άνοιξη στην πόλη μας.

Με την επανέκτασή του θα διοργανωθούν από τον Δήμο Ιωαννίνων, ως πληροφορηθήκαμε, προς τιμήν του συμπατριώτη μας πελαργού οι εξής εκδηλώσεις:

- Με την είσοδό του εις τον εναέριο χώρο της Ηπείρου, ήτοι από γεφύρι Μπέλεϊ Αγγελίου Αγρινίου, έως κολώνα ΔΕΗ σεισμοπλήκτων της πόλεως μας, θα υπερλιπτανται τιμητικά ένθεν κι' ένθεν αυτού δύο αεριοθούμενα της πολεμικής μας αεροπορίας. Καθ' όλην την διάρκεια της πτήσεως του δε, η μάσκα του Δήμου, υπό την διεύθυνση του εκ Λεμονιάς διαστήμου μαέστρου Αγκιχάν (συγγενής εξ αγχιστείας προφανώς του Τζεννίς Χάν), θα παλαιώνει τον «Θούριο του Ρήγα». (Ρήγαμ' οι θέλ' ο Σακαφίλιας και άλλα παροιμια).
- Η κολώνα των σεισμοπλήκτων, ένθα και η επίσημη κατοικία του υψηλού μας επισκέπτη, με πρωτοβουλία των εκεί «αντιστασιακών» οργανώσεων περιόδου Κολοκοτρώνη και εντεύθεν, και παρουσία του υπουργού άρσεων βαρών κ. Φούρα, θα σηματοδοτηθεί και θα διακοσμηθεί φαντασμαγορικώς με γιγάντες εξ ανθέων και φωτών.
- Σύσσωμες οι πολιτικές αρχές της πόλης μας, μετά των δημάρχων του λεκανοπεδίου και υπηρέτων, άπαντες ευπρεπώς ενδεδυμένοι με την λεβέντικη παραδοσιακήν μας

φουστανέλλαν - απαραίτητως μεθ' εσβαράκου, τσαπραζίων - και φέροντες άρτια πολεμική εξάρτηση τύπου 1821, θα δεξιωθούν τον επανακάμψαντα πελαργόν μετά των ομοειδών του της πόλεως Ιωαννίνων και οικισμού Λαψίστης, εις το κοσμικό κέντρο Αμντόν - Λάχ κι' αϊμάν, αϊμάν.

Εις την παρατεθήσαν δεξίωσιν, θα παραβρεθεί (εκ δημοσιογραφικών πληροφοριών) και η άρτι αφιχθείσαν δια τον σκοπόν αυτόν, υπουργός εξωτερικών (κι είπα, ξείπα) Μαντάμ Ορτάνς (κι' είπα ξείπα). Παρτνέρ της εν λόγω υπουργού στο τσάμκο βαλς, ορίσθη ο πρόεδρος των πτηνοσφαγών σύντροφος συνδικαλιστής Μήτσος Αλημύρας, για ν' ανταποκριθεί στις χορευτικές του υποχρεώσεις, διδάσκειται οριμένες κλασικές φιγούρες του συγκεκριμένου χορού «στον χάν τ' Κατοίμπρα».

● Οι κύριοι Γεώργιος Νάκος, Διευθυντής «Θεατρικού Εργαστήρι Ηπείρου» και Βασίλης Χρήστου, ηθοποιός γνωστός από το έργο του Πιραντέλο «Ο άνθρωπος με το λουλούδι στο στόμα», δια τας υπηρεσίας ας προσέφεραν προς σωτηρίαν του πελαργού τον περασμένο Αύγουστο, θα τιμηθούν δεόντως από τον δήμαρχο κ. Παπασταύρο και θ' απονεμηθεί εις αυτούς το παράσημο της «Περικνημίδος». Εμφήμον μνείαν επίσης, μετά σχετικού Διπλώματος URUS ARCTOS θ' απονεμίει προς τους ανωτέρω - δια του εκπροσώπου της Γεωργίου Μετζίνα - βιολόγου αρκοντολόγου - και η Οικολογική Οργάνωση ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ. Επίσης, η ίδια οργάνωση

θα τιμηθεί με την υγιή παλιννόστηση του πελαργού, απέστειλαν προς τον δήμαρχο του πελαργιστάν ο πάλοι ποτέ παλαδελφός μας Πάσερ Αραφάτ καθώς και ο εκπρόσωπος του προέδρου της Ακτής του Ελεφαντοστούν φύλαρχος Κουλόγκα.

Κλείνοντας λησμόνησα να σας αναφέρω παραπάνω, πως τον «πελαργικόν» της ημέρας, θα εκφωνήσει ο επιστήμιος φίλος του κ. Νάκου, ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Χαϊδελβέργης και νυν τακτικός καθηγητής του Πανεπιστημίου μας στην έδρα της τραχανολογίας, Φόν Σούβλας.

## Ασυνείδητοι

Το χρονικό διάστημα από 22 Ιανουαρίου ως 9 Φεβρουαρίου 2000, δηλητηριάστηκαν με δόλωμα 8 σκυλιά στο χωριό Κάτω Περίνα (Σουδεναί).

Τα πάντε από αυτά βρέθηκαν νεκρά στον κάμπο των Σουδεναίων, ενώ τα άλλα δύο δεν εντοπίστηκαν. Το σοβαρό αυτό περιστατικό δεν είναι μεμονωμένο, αλλά εντάσσεται σε ένα γενικότερο σχέδιο εξόντωσης σκυλιών και αγρίων ζώων (λύκοι, αλεπούδες) στον κάμπο και στην ευρύτερη περιοχή των Κάτω Σουδεναίων. Έτσι τον περασμένο Οκτώβριο δολοφονήθηκαν δύο ακόμη σκυλιά (το ένα βρέθηκε επίσης στον κάμπο, το άλλο δεν εντοπίστηκε) και πέθανε την Άνοιξη βρέθηκαν, πάλι στον κάμπο του χωριού, νεκρά σαρκοφάγα πτηνά (είδος γερακιού). Κατά καιρούς επίσης εξαφανίζονται μεμονωμένα σκυλιά ή γάτες.

Για τις τελευταίες δολοφονίες ειδοποιήθηκαν οικολογικές οργανώσεις (Αρκτούρος, Σύλλογος Προστασίας Ηπειρωτικής Φύσης), ο Δήμαρχος Κεντρικού και Δυτικού Ζαγοριού, το Δασαρχείο και η Αστυνομία.

Με την παρούσα επιστολή-καταγγελία μου, καλώ όσους ενδιαφέρονται για το φυσικό περιβάλλον και πρώτα τους Κατωσουδεναίους (όπου έλαβαν χώρα τα περιστατικά), να αναλογιστούν ποιοί είναι αυτοί που μπορεί να έχουν συμφέρον από τέτοιες αποτρόπαιες ενέργειες και να καταδικάσουν τη δολοφονική συμπεριφορά κάποιων που θέλουν να ονομάζονται άνθρωποι. Τέτοιες ενέργειες δεν προβάλλουν, αλλά αντίθετα δυσφημίζουν την περιοχή και προσβάλλουν τον ίδιο τον άνθρωπο.

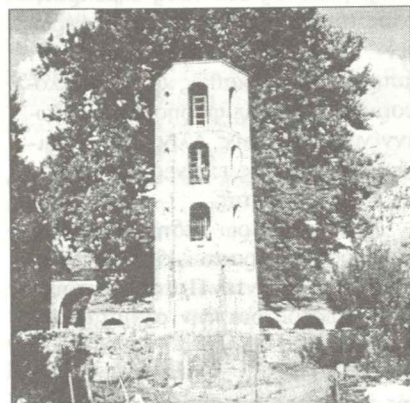
Νίκος Χόινας



## Ο ΑΓΙΟΣ ΒΛΑΣΙΟΣ ΠΑΠΠΚΟΥ

ΜΗΝΙ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ ΙΑ  
ΜΝΗΜΗΝ ΕΠΙΤΕΛΟΥΜΕΝ  
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΝΔΟΣΟΥ ΙΕΡΟ-  
ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΒΛΑΣΙΟΥ  
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΕΒΑΣΤΕΙΑΣ  
ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΡΓΟΥ

Κάθε χρόνο στις 11 Φεβρουαρίου εορτάζεται η μνήμη του Αγίου Βλασίου, επισκόπου Σεβαστείας. Είς μνήμην του Αγίου είναι αφιερωμένη η κεντρική εκκλησία του Μεγάλου Πατίγκου.



Το καμπαναριό του Αγίου Βλασίου χτίστηκε με δαπάνη της Αδελφότητας Πατιγκιωτών του Τούρνο Σεβερίν της Ρουμανίας το 1887.

Είναι κτίσμα μεγαλοπρεπές, Βασιλικού ρυθμού με καταπληκτική ακουστικότητα και διαστάσεων 25,50x16,50 μέτρων. Εκτίσθη το έτος 1852. Στον ίδιο χώρο υπήρχε παλαιά ομώνυμη Βυζαντινή μικρή εκκλησία του 10ου αιώνα που απερίσχεττα κατεδάφισαν οι Πατιγκιώτες και από ορισμένα κειμήλια της που εκπόησαν στην Βιέννη έκτισαν την τωρινή μεγαλόπρεπη εκκλησία.

Ο Άγιος Βλάσιος γεννήθη εις την Καππαδοκία επί Επαρχου Λικινίου και ηγεμόνος Αγκυόλα (307-324 μ.Χ.). Εγένετο Επίσκοπος Σεβαστείας. Μετά από διαγμούς απεσύρθη στο όρος Άρως της περιοχής και ενεκλείσθη εις σπήλαιον ζων ασκητικώς. Ησχολήθη με την Ιατρικήν, τον αγαπούσαν και τον σέβονταν όχι μόνο οι άνθρωποι αλλά και τα ζώα.

Οι Πατιγκιώτες τιμούν και σέβονται την μνήμη του προστάτη των Αγίου και όπως πάντα έτσι και εφέτος, καίτοι εργάσιμη ημέρα, έδωσαν πανηγυρικό παρόν.

Η παρουσία τριών (3) ιερέων (Παπίγκου, Αγίου Μηνά, Νεγράδων) έδωσαν την πρόεπουσα μεγαλοπρέπεια.

Μετά τον εκκλησιασμό ομαδική επίσκεψη στο σπίτι του μοναδικού εορτάζοντος Βλασίου Πατακάστα όπου τα εδέσματα πολλά, τσίπουρο και οίνος εξαιρετος. Μαζί με τα «χρόνια πολλά» και ευχές για «καλές δουλειές» στον παραδοσιακό νεόκτιστο Ξενώνα που φέρει το όνομα της μητρός του «ΚΑΙΤΗ».

Και του χρόνου καλύτερα.

Α.Α.Γ.

Υ.Γ. Όλα τα στοιχεία για τον Άγιο Βλάσιο από το βιβλίο του κ. Ιωάννη Παπαϊωάννου «Ο ΑΓΙΟΣ ΒΛΑΣΙΟΣ ΠΑΠΠΚΟΥ» εκδόσεως 1984.

## Νέα τοο τόποο μας

ΔΕΝ ΙΔΡΥΕΤΑΙ  
ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΟ  
ΚΑΙΜΑΚΙΟ ΣΤΟ  
ΔΗΜΟ ΤΥΜΦΗΣ

Δεν είναι δυνατή η ίδρυση στο Δήμο Τύμφης Πυροσβεστικού Κλιμακίου, βάσει του σχεδιασμού για την αναδιάρθρωση του Π.Υ. και σε συνδυασμό με τις υφιστάμενες υπηρεσιακές δυνατότητες απαντά ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης Μιχ. Χρυσοχοϊδης σε σχετική αναφορά των βουλευτών Αντ. Φούσα της Ν.Δ. και Ι. Αράπη του ΔΗΚΚΙ.

Ο Υπουργός για την Πυροσβεστική κάλυψη της περιοχής του Ζαγορίου αναφέρει:

«Σε ό,τι αφορά την παρεχόμενη πυροπροστασία στην αναφερόμενη περιοχή, μετά την ενίσχυση με προσωπικό και υλικοτεχνικά μέσα της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Ιωαννίνων, σε συνδυασμό και με τη λειτουργία του Πυροσβεστικού Κλιμακίου Μετσόβου, καθώς και τον επιχειρησιακό σχεδιασμό επέμβασης

και κατάλληλης διασποράς των περιπολικών οχημάτων, έχει αναβαθμισθεί σημαντικά.

Παράλληλα, πρέπει να επισημανθεί ότι, πέραν των αρμοδίων τοπικών Υπηρεσιών, η αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών, όταν υπάρχει ανάγκη, γίνεται και με τη συνδρομή των όμορων Υπηρεσιών, αλλά και των αερομεταφερόμενων πεζοπόρων τμημάτων των Ε.Μ.Α.Κ., όπως επίσης και από τα λοιπά διαθέσιμα για το σκοπό αυτό, μέσα.

Τέλος, το Πυροσβεστικό Σώμα θα συνδράμει κάθε προσπάθεια του ανωτέρω Δήμου, εφόσον εκδηλωθεί ενδιαφέρον για την ίδρυση και λειτουργία Εθελοντικού Πυροσβεστικού Σταθμού και συντρέχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις».

Η απάντηση του κ. Χρυσοχοϊδη δεν ικανοποίησε τον κ. Φούσα, ο οποίος δήλωσε ότι οι δικαιολογίες είναι αβάσιμες και το θέμα θα επεξετασθεί από τη νέα κυβέρνηση.

Εφημερίδα «ΗΠΕΙΡΟΣ»  
8.3.2000

## ΖΗΤΟΥΜΕ ΣΥΓΓΝΩΜΗ

Για μια αδικαιολόγητη παράλειψη, ζητούμε ειλικρινή συγγνώμη από το συμπατριώτη, φίλο και συνεργάτη του περιοδικού μας από πολλά χρόνια κ.

Μιχαήλ Δ. Καρατζάς.



Πριν πολύ καιρό ο κ. Καρατζάς είχε την ευγενή καλωσύνη να μας αποστείλει το τελευταίο πόνημα με τίτλο: «Ένα απρόσμενο Σαφάρι - (Ταντζανία-Κένυα)».

Αδικαιολόγητα (όπως είπαμε) αμελήσαμε όχι μόνο ν' αναφερθούμε στο βιβλίο (έστω κι αν δεν αφορούσε το Ζαγόρι) αλλά, το χειρότερο, ούτε τις ευχαριστίες μας εκφράσαμε. Νοιώθουμε ειλικρινή ενοχή.

Ελπίζουμε στη συγγνώμη του σεβαστού και αγαπητού συμπατριώτη μας, ο οποίος κατά καιρούς εμπλοτύισε την ύλη του περιοδικού μας με κείμενά του.

Ο Μιχαήλ Δ. Καρατζάς γεννήθηκε στις 21 Νοεμβρίου 1914 στους Κήπους (Μπάγια) Ζαγορίου. Σε ηλικία 5 χρόνων έφυγε με τη Μάνα του στο μητρικό χωριό Κουκούλι Ζαγορίου, όπου τελείωσε το Δημοτικό Σχολείο και το Σχολαρχείο στους Κήπους. Πήρε υποτροφία το 1928 και μπηκε υπότροφος στη Ριζάρειο Σχολή, από την οποία απεφοίτησε το 1932.

Στη συνέχεια κατόπιν εξετάσεων εφοίτησε στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1938 στις 2 Απριλίου κατατάχθηκε ως μαθητής στη Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών Σύρου. Τον Ιανουάριο του 1939 απελύθη και έτσι πόρεσε να πάρει το πτυχίο της Θεολογίας.

Η οικογένειά του από το 1931 είχε εγκατασταθεί στον Βόλο. Έλαβε μέρος στο Αλβανικό Έπος και προήχθη διαδοχικά στον βαθμό του Λοχαγού.

Το 1945 διορίστηκε στο Κέντρο Κοιν. Προνοίας Μαγνησίας. Το 1947 επιστράτευτηκε και πάλι για δύο χρόνια. Με την απόλυσή του ετοποθετήθη Δ/ντης της Υπηρεσίας μέχρι τον Μάρτιο 1979, όταν και παραιτήθηκε με τον βαθμό του Δ/ντου Α'.

Διετέλεσε Πρόεδρος διαφόρων Ιδρυμάτων και Οργανισμών του Νομού Μαγνησίας.

Α) Εργασίες που δημοσιεύθηκαν στο «ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»:

1) Βγίγκια ψηλά και πλάγιασα, φύλλο 130, Ιανουαρίου 1989.

2) Αγίον Όρος - Το Περιβόλι της Παναγιάς. Ως εισαγωγή στην ομώνυμη Κινηματογραφική Ταινία. Φύλλο 134, Μάιος 1989.

3) ΕΝΩΠΙΟΣ ΕΝΩΠΙΩ, φύλλο 161 και 162, Σ/βριος - Ο/βριος 1991.

Β) Πουητική Συλλογή «Τραγούδια... Δάκρυα... Στεναγμοί... Βόλος 1991. Με το ψευδώνυμο Μίχος Κουκούλης.

## Επιστολές

Προς το Περιοδικό το  
«ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ».

Στο τεύχος 260 του Δεκεμβρίου 1999 και στην σελίδα 8 κάτω από τον τίτλο Βασίλης Φαντίσιος «ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ», κάποια ανύμνη συντακτική επιτροπή, εκφράζει ανυπόστατα γεγονότα. Θέλοντας να διορθώσουμε τις υπάρχουσες παρεξηγήσεις, σας κάνουμε γνωστό, ότι η οικογένεια Φαντίσιου:

α) Δεν αναγνωρίζει ότι περιήλθε ποτέ στην κυριότητα κάποιων κληρονόμων η Βιβλιοθήκη του Βασίλη Φαντίσιου, αλλά ήταν πάντα στην κυριότητα της οικογένειας Φαντίσιου.

β) Ποτέ κανένα μέλος της εισηγμένης οικογένειας δεν θέλησε να πουλήσει την Βιβλιοθήκη σε κανέναν, δεν περιήλθε σε σύζητηση με ιδιώτες ή εταιρείες ούτε με την ΙΑΕΖ που αναφέρει Προτάσεις υπήρξαν πολλές αλλά η απάντησή μας ήταν αρνητική. Από την ΙΑΕΖ ουδέποτε έγινε πρόταση για την αγορά της Βιβλιοθήκης. Και

γ) Κανέναν με κανέναν δεν έχει πουλήσει μεμονωμένα βιβλία από την Βιβλιοθήκη Φαντίσιου σε κανέναν. Εδόθησαν μόνο δωρεάν από την οικογένειά μας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων συλλογές Εφημερίδων από το 1955 έως 1985 λόγω έλλειψης χώρων και αδυναμίας συντήρησης. Κάθε φήμη για μεμονωμένες πωλήσεις βιβλίων είναι ανυπόστατη ή κάτι κρύβει από πίσω. Εάν έχουν κυκλοφορήσει παλαιά βιβλία με προέλευση της Βιβλιοθήκης μας οι κυκλοφορούντες έχουν πέσει στο πάπλωμα της κλοπής και πρέπει να οδηγηθούν στον εισαγγελέα.

Παρακαλούμε το ανωτέρω να δημοσιευτεί στο περιοδικό σας προς διόρθωση του σημειώματος της συντακτικής επιτροπής.

Ευχαριστούμε  
Οικογένεια Φαντίσιου  
Ιωάννινα, Φεβρουάριος 2000

## ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ

Για να ενημερωθούν οι συμπατριώτες μας αναγνώστες, δημοσιεύουμε παρακάτω χρήσιμες πληροφορίες για τις ανασκαφές και τα ευρήματα στην θέση «Κλειδί» και Μπόϊλα» κατά την τελευταία δεκαετία στην περιοχή Αγίου Μηνά.

Ο.Κ.

Βραχοσκεπή Μπόϊλα  
στην Ήπειρο

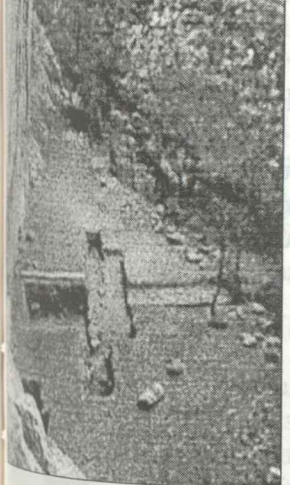
Η βραχοσκεπή Μπόϊλα βρίσκεται στην Ήπειρο, στο δυτικό άκρο της κοιλάδας του ποταμού Βοϊδομάτη (φαράγγι του Βίκου) και σε υψόμετρο 500 μέτρων περίπου. Σήμερα η βραχοσκεπή έχει αρχή επιμήκη και αβαθή, με διαστάσεις 17x5 μέτρα.

Παράλληλα με τη Μπόϊλα, χρησιμοποιήθηκαν περιστασιακά από τη 14η χιλιετία πριν από σήμερα και οι βραχοσκεπές Κλειδί και Μεγαλάκκος.

Η θέση Κλειδί φαίνεται ότι ήταν η σημαντικότερη από τις τρεις στο φαράγγι του Βίκου για το χρονικό διάστημα 16.000-13.000 πριν από σήμερα.

Μόλις κατά τη μετάβαση από το Πλειστόκαινο στο Ολόκαινο φαίνεται ότι η Μπόϊλα διαδραματίζει σημαντικό οικονομικό ρόλο στην κοιλάδα του Βοϊδομάτη.

Η έρευνα στη βραχοσκεπή Μπόϊλα εντάσσεται στα πλαίσια

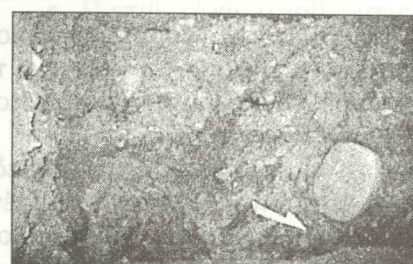


της κυνήγησης των κυνών-τροφοσυλλέκτων της βορειοδυτικής Ήπειρου και από αυτά διαφορετικά οικοσυστήματα.

Η συστηματική ανασκαφική έρευνα περίπου του 1/3 του δαπέδου της βραχοσκεπής, ανάγει τη δραστηριότητα στην τελευταία παγετώδη περίοδο. Η γεωλογική αυτή περίοδος αντιστοιχεί στην Τελική Ανώτερη Παλαιολιθική (Επίκραβέττια Παλαιολιθική φάση). Μέσα σε επιχώ-

## Νέα τοο τόποο μας

σεις πάχους περίπου 80 εκατοστών βρέθηκαν εστίες, λίθινα, οστέινα και κεράτινα τέχνεργα, φυτικά κατάλοιπα και οστά ζώων. Αυτά συντελούν στην αποκατάσταση της οικονομικής συμπεριφοράς των κυνών-τροφοσυλλεκτών στην κοιλάδα του Βοϊδομάτη στο χρονικό διάστημα 14.000-10.000 πριν από σήμερα.



Παράλληλα με τη Μπόϊλα, χρησιμοποιήθηκαν περιστασιακά από τη 14η χιλιετία πριν από σήμερα και οι βραχοσκεπές Κλειδί και Μεγαλάκκος.

Η θέση Κλειδί φαίνεται ότι ήταν η σημαντικότερη από τις τρεις στο φαράγγι του Βίκου για το χρονικό διάστημα 16.000-13.000 πριν από σήμερα.

Μόλις κατά τη μετάβαση από το Πλειστόκαινο στο Ολόκαινο φαίνεται ότι η Μπόϊλα διαδραματίζει σημαντικό οικονομικό ρόλο στην κοιλάδα του Βοϊδομάτη.

Η έρευνα στη βραχοσκεπή Μπόϊλα εντάσσεται στα πλαίσια

των παλαιολιθικών ερευνών Βοϊδομάτη-Αώου, που διεξάγονται από το 1993 από διεπιστημονική ομάδα ερευνητών της Εφορείας Παλαιoανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας του Υπουργείου Πολιτισμού.

Βραχοσκεπή Κλειδί  
στην Ήπειρο

Η βραχοσκεπή Κλειδί βρίσκεται στη βορειοδυτική Ήπειρο, στην κοιλάδα του ποταμού Βοϊδομάτη (φαράγγι του Βίκου) και είναι η μεγαλύτερη μέχρι στιγμής γνωστή βραχοσκεπή της Ήπειρου.

Βρίσκεται σε υψόμετρο περίπου 500 μέτρων και σε ύψος 30 μέτρων από τον σημερινό ρου του ποταμού Βοϊδομάτη.

Ερευνηθηκαν επιχώσεις πάχους από 2,8 έως 7,0 μέτρα, στις οποίες βεβαιώνεται η χρήση της βραχοσκεπής μεταξύ 16.000 και 10.000 πριν από σήμερα, δηλαδή κατά την τελευταία παγετώδη περίοδο, που αντιστοιχεί στις τελευταίες φάσεις της Ανώτερης Παλαιολιθικής Περιόδου. Χαρακτηριστική για τις επιχώσεις αυτές είναι η χρήση μιας μεγάλης εστίας, στο πιο προστατευμένο τμήμα της βραχοσκεπής, και η πυκνότητα παρουσία ευρημάτων. Ενδεικτικά, αξίζει να αναφερθεί ότι ο αριθμός των οστέινων και

των λίθινων τέχνεργων φτάνει τις 160.000 ανά κυβικό μέτρο.

Η μελέτη της κατανομής των ευρημάτων στο τμήμα της βραχοσκεπής που ερευνηθήκε, οδηγεί στα παρακάτω συμπεράσματα:

1. Η περιοχή γύρω από την εστία αποτελούσε το ζωτικό χώρο των ενοίκων της βραχοσκεπής, το χώρο δηλαδή κατασκευής εργαλείων και παρασκευής και κατανάλωσης της τροφής (οστά ζώων), αλλά και το χώρο ανάπαυλας και ύπνου.

2. Οι περιοχές μακριά από την εστία χρησιμοποιούνταν μάλλον για την κατασκευή εργαλείων (προϊόντα των διαφορετικών φάσεων κατασκευής λίθινων εργαλείων) και για την απόρριψη άχρηστων υλών και υπολειμμάτων τροφής.

3. Η βραχοσκεπή Κλειδί χρησιμοποιήθηκε ως περιστασιακό καταφύγιο ολιγάριθμης ομάδας κυνών-τροφοσυλλεκτών.

Η θέση Κλειδί εντάσσεται στο ευρύτερο παλαιοπεριβάλλον της κοιλάδας του Βοϊδομάτη και παρέχει σημαντικές πληροφορίες για την οικονομική εκμετάλλευση της περιοχής.

Παράλληλα με το Κλειδί, χρησιμοποιήθηκαν, κατά τη 14η χιλιετία πριν από σήμερα, και οι βραχοσκεπές Μπόϊλα και Μεγαλάκκος. Φαίνεται όμως, ότι το Κλειδί ήταν το επίκεντρο της οικονομικής δραστηριότητας για το χρονικό διάστημα 16.000-13.000 πριν από σήμερα.

Η βραχοσκεπή Κλειδί εντοπίστηκε το 1979 και ερευνηθηκε συστηματικά από το 1983 έως το 1988 από αποστολή της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Ελλάδα με επικεφαλής τον καθηγητή G. Bailey. Η ερευνητική αυτή φάση είναι η δεύτερη μετά τις πρωτοπόρες έρευνες του Ε. S. Higgs στην Ήπειρο κατά τη δεκαετία του '60.

Δρ. ΚΩΝ. ΤΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ  
ΕΙΔΙΚΟΣ ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ  
ΔΙΑΔΑΚΤΩΡ  
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

28ης Οκτωβρίου 49

Ιωάννινα

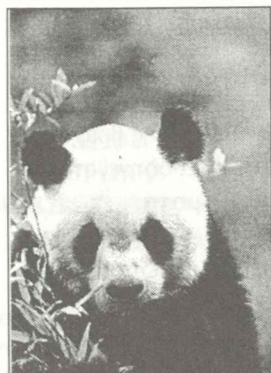
Τηλ. Ιατροείου 29.077

Τηλ. Οικίας: 29.177

Κινητό: 0932- 763632

Β.Τ.

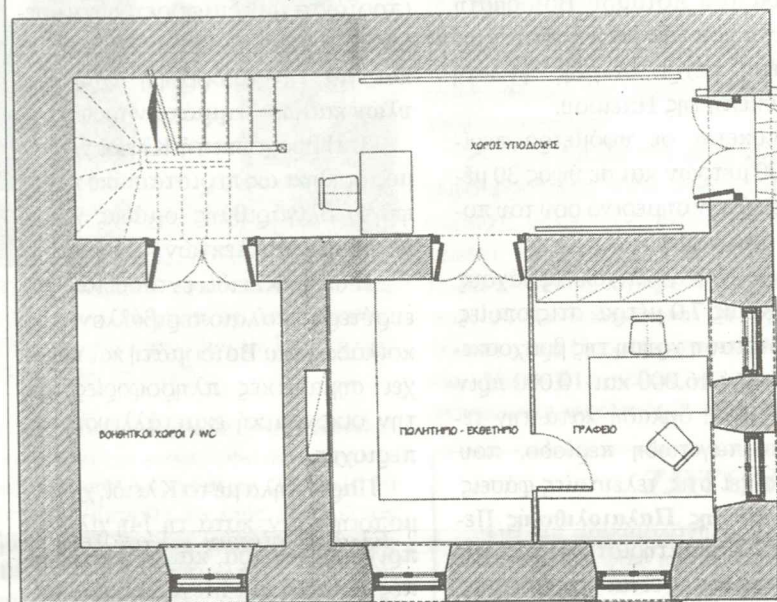




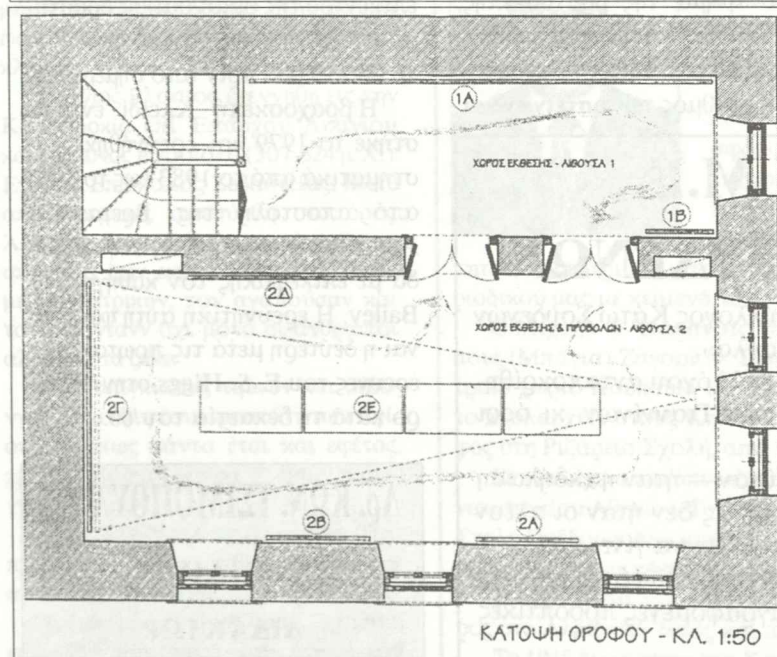
Σήμα της οργάνωσης το «ΠΑΝΤΑ»

Το περασμένο Σάββατο, 4-3-2000 πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα της Κοινοτικής Βιβλιοθήκης στο Πάπιγκο, συνέλευση των

ΚΕΝΤΡΟ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ Μ. ΠΑΠΙΓΚΟΥ



ΚΑΤΩΦΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ - ΚΛ. 1:50



ΚΑΤΩΦΗ ΟΡΟΦΟΥ - ΚΛ. 1:50

κατοίκων της Κοινότητας, με σκοπό την ενημέρωση αφ' ενός μεν για τους σκοπούς και τα προγράμματα

#### ΠΩΛΕΙΤΑΙ

Οικόπεδο στο κέντρο του χωριού των Κάτω Πεδινών. Πληροφορίες στα τηλέφωνα: 0651-44769 και 0651-42079.

## Νέα του τόπου μας

### ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ Δημιουργία Γραφείου ενημέρωσης στο Πάπιγκο

τα του «Παγκόσμιο Ταμείου για τη φύση» και αφ' ετέρου για την δημιουργία Κέντρου Ενημέρωσης του Ταμείου στο Μικρό Πάπιγκο και στο οίκημα του παλαιού Δημοτικού Σχολείου.

Η προσέλευση των κατοίκων ήτο εντυπωσιακή και η συζήτηση

ντος, της πανίδας και της χλωρίδας. Εργα της μέχρι τώρα η προστασία του δάσους ΔΑΔΙΑ του Νομού Έβρου, η προστασία των

Πρεσπών, η προστασία της Λαγύνας και της Νανόχηνας και πολλά άλλα.

Σκοπός του Γραφείου θα είναι η ενημέρωση των επισκεπτών από ειδικευμένο προσωπικό για τα ενδιαφέροντα της περιοχής επί των παραπάνω θεμάτων και επί πλέον για την ιστορία, τις φυσικές ομορφιές, τα δρομολόγια κλπ. της περιοχής ΖΑΓΟΡΙΟΥ.

Δ.Α.Τ.

## ΚΑΗΜΟΙ ΤΟΥ ΝΟΣΤΟΥ

Ο Νόστος για όσους για οποιονδήποτε λόγο ξεριζώθηκαν από τον τόπο τους και ζουν μακρινά του, γίνεται σιγά-σιγά αβάσταχτο σαράκι. Αλλά και συνεχής ερεθισμός για δημιουργική αναπόληση και προσφορά.

Αυτό το ζούμε καθημερινά εδώ στο περιοδικό μας: Με τι λιχτήρα το περιμένουν οι ξενιτεμένοι μας...

Αφορμή για τα παραπάνω μου έδωσε ένα τηλεφώνημα από τη Γερμανία, όπου ζει και εργάζεται ο αγαπητός φίλος και συμμαθητής μου, ο Τσεπελοβίτης Γιάννης Γιαννακός. Γιός ενός από τους ξακουστούς γλεντζέδες του Ζαγοριού, του αιεμνηστου γιατρού Πέτρου Γιαννακού, γλεντζές ωραίος κι ο ίδιος. Το τηλεφώνημα: «Βασί, θέλω μια χάρη: Να βρεις το Ζιούλη και να μου γράψεις τα λόγια, ενός πολύ παλιού τραγουδιού της «ψάθας», που αρχίζει με τα λόγια: Μια μεγάλη δυστυχία. Είναι ο μόνος που θα το ξέρει. Να μη χαθεί μαζί του. Κάνω μια καταγραφή παλιών τραγουδιών και το θέλω».

Πως να ...χαλάσεις τέτοια χατήρια; Βρήκα το Ζιούλη: «Πού τι θυμήθηκε μωρέ ο Γιαννάκης αυτό; Είναι πολύ παλιό». Μου το είπε και μου το τραγούδησε κιόλας. (Συμφωνήσαμε ναρθεί στα γραφεία του περιοδικού, να το μαγνητοφωνήσουμε).

Το στέλνω, λοιπόν, στον αγαπητό μου Γιάννη, μέσω του περιοδικού μας, που το παίρνει από τότε που πρωτοκυκλοφόρησε.

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρω, ότι την τρίτη στροφή του τραγουδιού μου την έδωσε ο ανηψιός μου ο Φάνης, αφού κι ο ίδιος ασχολείται με τη συλλογή και καταγραφή παλιών τραγουδιών. Κι είναι σημάδι παρήγορο, όταν και οι νέοι μας ενδιαφέρονται για την παράδοση.

Β.Τ.

### ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΔΥΣΤΥΧΙΑ

1. Μια μεγάλη δυστυχία

Συ σουν φως μου η αιτία  
Για ν' αποχωριστούμε  
να μην ξαναειδωθούμε.

Ρεφραίν: Στο καλό ματάκια μ' στο καλό.

2. Το καράβι αραγμένο  
Στο λιμάνι ετοιμασμένο  
την άγκυρα σηκώνει  
τα πανιά αλώνει.

Ρεφραίν: Έχε γεια ματάκια μ' έχε γεια.

3. Καπετάνιε μου να ξήσεις  
τα κουπιά να μην τραβήξεις  
Για να γυρίσω πίσω  
και ν' αποχαιρετήσω  
δυο ματάκια π' αγαπάω.

Ρεφραίν: Έχε γεια ματάκια μ' έχε γεια.

(Κατά Φάνη Τζιόβα, πρόκειται για τραγούδι του 19ου αιώνα και προέρχεται από τον Πόντο)

## Νέα του τόπου μας

### Επίκαιρα θέματα Τοπικής Αυτοδιοίκησης «ΕΠΙΒΟΛΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΛΩΝ ΥΔΡΕΥΣΕΩΣ»

του Χρήστου Γαμπρίτσου

ναι ανατιολόγητη και, ως τοιαύτη, μη ορθή και νόμιμη.

4 Η επιβολή και ο καθορισμός των ετήσιων δικαιωμάτων και τελών υδρεύσεως πρέπει να γίνεται ως ακολούθως:

α) Από το συνολικό ποσόν της υπολογιζόμενης, ως ανωτέρω, ετήσιας δαπάνης, το ένα τέταρτο περίπου, πρέπει να επιβάλλεται ως πάγιο δικαίωμα υδρεύσεως και να κατανέμεται εξ ίσου σε όλες, γενικά, τις παροχές της υδραγωγείου, ανεξαρτήτως αν θα έχουν ή όχι κατανάλωση νερού.

Και τούτο διότι, αφού η συντήρηση και λειτουργία του υδραγωγείου είναι γενική και εξασφαλίζει νερό σε όλες τις παροχές του, το μέρος αυτό της γενικής δαπάνης πρέπει να καταβληθεί από όλες αυτές και εξ ίσου, εκτός από εκείνες που έχουν διακοπεί νομίμως.

β) Το υπόλοιπον ποσόν, της ετήσιας συνολικής δαπάνης αυτής, επιβάλλεται ως αναλογικό τέλος υδρεύσεως και καθορίζεται κατά κυβικό μέτρο κατανάλωμένου νερού. Ο καθορισμός αυτός, δίκαιον είναι να γίνεται κλιμακωτά και σε τρεις έως τέσσερις ποσοτικές κλίμακες κατα-

ναλωνόμενου νερού.

γ) Το προκαταβαλλόμενο δικαίωμα υδρεύσεως για την κάθε σύνδεση και την κάθε επανασύνδεση παροχής νερού, καθορίζεται ανάλογα με το πραγματικό κόστος αυτών.

5 Για τα Δημοτικά διαμερίσματα (καταργηθείσες Κοινότητες) που υδρεύονται από δικά τους χωριστά τοπικά υδραγωγεία, τα δικαιώματα και τέλη υδρεύσεως καθορίζονται για το καθένα χωριστά και ανάλογα με το κόστος συντηρήσεως και λειτουργίας του τοπικού υδραγωγείου.

6 Καθορισμός μεγαλύτερου ή μικρότερου του αναλογούντος ανταποδοτικού δικαιώματος και τέλους υδρεύσεως, αποτελεί παράβαση καθήκοντος της καθορίζουσας αυτό αρμόδιας αρχής.

7 Αν υπάρχει περίσσειμα ή έλλειμμα του προηγούμενου έτους, μεταφέρεται και συνυπολογίζεται στον λογαριασμό, με τον οποίον γίνεται ο καθορισμός για το επόμενο έτος.

## ΛΕΙΠΕΠΑΙΝΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ



Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Λιγκιάδων Ζαγοριού αποφάσισε την οργάνωση στα πλαίσια των δραστηριοτήτων της Τράπεζας Αίματος του Συλλόγου με σκοπό την εξυπηρέτηση συγχωριανών και φίλων. Στις 27/2/2000 έγινε στο χωριό από την αρμόδια ομάδα του Νοσοκομείου Χατζηκώστα η πρώτη αιμοληψία από 17 άτομα, ενώ υπάρχουν και άλλοι πρόθυμοι να ακολουθήσουν το παράδειγμα των.

Α.Α.

### ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Στο τεύχος του Φεβρουαρίου 2000, με αριθ. 262, στη σελίδα 12, στο κείμενο του κ. Μενελάου Στ. Κικοπούλου, με τίτλο «ΜΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ, ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ, ΟΙ ΕΞΙ ΦΙΛΟΙ», παραλείφθηκε μια ολόκληρη περίοδος, με συνέπεια να αλλοιώνεται το όλο νόημα του επιλόγου. Ζητάμε συγγνώμη από τον συγγραφέα και δημοσιεύουμε ξανά τον επίλογο:

«Έτσι ακριβώς γεννήθηκε, θρέφτηκε τράνεψε πάνω στα βράχια και τους γκρεμούς της κακοτράχαλης, αλλά αξιαγάπητης Τσερβαρόραχης μια ξεχωριστή το όντι φίλια, ικανή ν' αντέξει τη σύγκριση της μεγαλωσύνης με οποιοδήποτε άλλο παρόμοιο συναίσθημα. Αληθινά πιστεύω πως αν το παράδειγμα του Δάμωνα και του Φιντία αποτελεί για την αρχαιότητα κλασικό δείγμα μιας κατεξοχήν παροιμιώδους φιλίας, γιατί τάχα δε θα μπορούσε και το παράδειγμα των εξι νεαρών Ελαφοτοπιτών ν' αποτελέσει πρόσφατο δείγμα μιας εξίσου αξιοσημείωντης το όντι φιλίας; Άλλωστε το γκαρδιακό ετούτο συναίσθημα αρέσκειται να φυτρώνει και ν' ανθίζει οπουδήποτε κι οποτεδήποτε είτε, όπως στην περίπτωση του Δάμωνα και του Φιντία, στη Σικελική γη της τότε μεγάλης Ελλάδας είτε, όπως στην περίπτωση των εξι νεαρών Ελαφοτοπιτών, στον Τσερβαρόραχα της τωρινής μικρής μας Ελλάδας».

\*\*\*

Στο προηγούμενο φύλλο, σελίδα 13 μήνας Φεβρουαρίου 2000 «ΑΛΗΘΙΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ» ο Μπαρμπαρακός και οι γλεντζέδες Δοβριανίτες, λόγω κακογραφίας του κειμένου του Μιχ. Γ. Κομ., παρατηρήθηκαν τα εξής λάθη:

| Λάθος                          | Ορθόν        |
|--------------------------------|--------------|
| Σιάπι                          | = Σιάδι      |
| Μήτρου                         | = Μήτρος     |
| Μπίτσας                        | = Μπίτσος    |
| Βασίλη                         | = Βασίλης    |
| Συγγνώμη για τα κακά γράμματα. | Μιχ. Γ. Κομ. |



«Δεν ήμουν εκεί να κλάψω»  
«Δεν ήμουν εκεί να τον φιλήσω»  
«Δεν ήμουν εκεί να τον φέρω  
λουλούδια,  
γι' αυτό του στέλνω τα λουλούδια  
του μυαλού και της ψυχής μου:  
τις μνήμες μου»

Πέμπτη ήταν. Το τηλέφωνο  
σήμερα ήταν απ' το Σκαμνέλι  
απ' τη μάνα μου.

Το μήνυμα που έστειλε η  
λατρευτή μου μανούλα, δεν  
ήταν χαρούμενο. Μαύρο μα-  
ντάτο ήτανε. Κρύο, σαν τον  
καιρό, που φέτος κάνει (Μάρ-  
τη μήνα, παγωνιά).

— Πέθανε, λέει, παιδί μου,  
πέθανε ο δάσκαλός σας, ο Μι-  
χάλης. Πέθανε ο δάσκαλός  
σου!!...

«Χτύπησε πρωί-πρωί η κα-  
μπάνα, λυπητερά βγήκα, ρώ-  
τησα κι όλα τα σοκάκια το 'λε-  
γαν:

«Ο Γεννάδιος, ο κυρ-Μιχά-  
λης, ο δάσκαλος, μας άφησε».

«Μούδιασαν οι συνομήλι-  
κοί του, δάκρυσαν πικρά οι μα-  
θητές του! Έτριξαν οι βράχοι  
στο Ραδιά!»

Μεγάλος ο χαμός, για το  
έρρημο Σκαμνέλι. Δεν ήταν μό-  
νο δάσκαλος στα δύσκολα τα  
χρόνια. Ήταν παιδαγωγός,  
ψυχολόγος, κοινωνικός λει-  
τουργός. Ήταν ψάλτης, ήταν  
Γραμματέας, ήταν δικηγόρος.  
Ήταν ο οργανωτής κάθε εκδή-  
λωσης, ήταν ο γλεντζές με λεβε-  
ντιά στο παράστημα, ο χορευ-  
ταράς με το πηγαίο χιούμορ, με  
'κείνο το χαμόγελο, που σκόρ-  
πιζε αισιοδοξία και καθρέφτιζε  
την ευγένεια της ψυχής του.

Ήταν ο έθνεργος συνεχιστής  
της πολιτιστικής και πολιτι-  
σμικής κληρονομιάς του τό-  
που μας. Ήταν ο πατριώτης με  
τη φλογερή Ελληνική ψυχή,  
που έκανε τις καρδιές των  
Σκαμνελιτών, να χτυπούν  
Ελληνικά, όταν διοργάνωνε  
εκείνες τις υπέροχες σχολικές  
γιορτές!! Τότε γίνονταν ο ταλα-  
ντούχος δάσκαλος της υποκρι-  
τικής τέχνης, ο σκηνοθέτης, ο  
μουσικός, ο υποβολέας...

Ήταν ο κηπουρός, ο ξυ-  
λουργός, ο δειντοκόμος...  
Ήταν ο Μιχάλης! Ήταν ο  
Ζαγορίσιος δάσκαλος!! Ήταν  
ο φωτισμένος Σκαμνελίτης δά-

## ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

Αφιέρωμα στη μνήμη του δασκάλου μου με τη  
συμπλήρωση δύο χρόνων από το θάνατό του  
ΣΤΟ ΜΙΧΑΛΗ ΓΕΝΝΑΔΙΟ

«Στον ακούραστο, στον αλησμόνητο»

σκαλος, που πρωτοστάτησε  
και αγωνίστηκε, για το χτίσιμο  
του καινούριου σχολείου στο  
χωριό, για την ίδρυση και λει-  
τουργία του Γυμνασίου στο  
Τσεπέλοβο, για την καλύτερη  
εκπαίδευση και διαβίωση των  
ταλαιπωρημένων τότε Σαρα-  
κατσάνων μαθητών του.

Πρώτος στη ζωή! Την αγα-  
πούσε τη ζωή. Λάτρει τα παι-  
διά! Λάτρει τις θυγατέρες  
του. Τις προίκισε μ' όλο τον  
πλούτο της ψυχής του, μ' όλη  
τη δύναμη της Ελληνορθόδο-  
ξης καρδιάς του. Τέλειος οικο-  
γενειάρχης, τέλειος σύζυγος,  
άριστος δάσκαλος.

Θυμάμαι!

Τι να πρωτοθυμηθώ! Τις  
Πρωτομαγίες, που με δική του  
πρωτοβουλία γλεντούσαμε στο  
«σιάδι» του Αι-Λια, ποροπο-  
ρευόμαστε τραγουδώντας δά-  
σκαλος και παιδιά για να σμί-  
ξουμε με τους γονείς μας σε λί-  
γο και να γευτούμε τις παραδο-  
σιακές ζαγορίσιες πίτες...

Τις αποκριές στο μεσοχώρι,  
που με την παρούσα του, στή-  
νονταν γλέντι τρικουβερτο γύ-  
ρω απ' την πελώρια φωτιά;!

Τις πρωτοχρονιές στο φι-  
λόξενο σπίτι του;

Το πανηγύρι της Αγίας Πα-  
ρασκευής, ακούρατος στο τε-  
τραήμερο ξεφάντωμα, να είναι  
ο επιψυχωτής και ο αυστηρός  
τηρητής της γνήσιας Ζαγορί-  
σιας παράδοσης.

Θυμάμαι!... κι όταν ο κατα-  
ραμένος εκείνος πόλεμος, ο  
εμφύλιος τελείωσε, όταν λοι-  
πόν τελείωσαν τα βάσανα αυ-  
τού του πολέμου κι άρχισαν τα  
βάσανα της αντιμετώπισης των  
προβλημάτων των επαναπα-  
τρισθέντων Σκαμνελιτών, ο  
δάσκαλος, ο κυρ-Μιχάλης έγι-  
νε η ψυχή της προσπάθειας, μα-  
ζί με τον αείμνηστο τότε Πρόε-  
δρο, Μπαρμπά-Στέργιο Δού-  
βλη.

Στα Γιάννενα τον καιρό της  
προσφυγιάς (1947-49), πρωτο-  
στάτησε στην οργάνωση και  
λειτουργία συσσιτίων για από-  
ρους και αστέγους. Εργάστηκε  
και βοήθησε παιδιά Σκαμνελι-  
τών στις παιδοπόλεις.

Φρόντιζε πάντα για κάθε  
Σκαμνελίτη, καταπίνοντας  
πολλές φορές πίκρες και  
μικρότητες και παραμερίζο-  
ντας προσωπικές διαφορές.

Το κύρος του, η δυνατή  
προσωπικότητά του, το ήθος  
του, η ευφράδεια του λόγου  
του, η αξιοπιστία του, αναγνω-  
ρίζονταν απ' όλες τις κρατικές  
υπηρεσίες (Νομαρχία, εκπαι-  
δευση, στρατό, εκκλησία,  
αστυνομία, πολιτική) κι έτσι  
υψώθηκε, χάρη στο αναστημά  
του, ένας προστατευτικός φρά-  
χτης, για την προστασία του  
χωριού και των χωριανών από  
αυθαιρέσιες και υπερβολές  
των κρατικών οργάνων, που  
συχνά συνέβαιναν εκείνες τις  
δύσκολες μέρες.

Όλοι τον ξέραν στο Ζαγόρι  
και καλοτύχιζαν το χωριό μας,  
που είχε τέτοιο δάσκαλο.

Δέκτης όλων των προβλη-  
μάτων του χωριού: κοινών, οι-  
κογενειακών, προσωπικών.  
Όλους τους παρηγορεί, όλους  
τους ενισχύει με κάθε τρόπο, με  
όποιο τρόπο.

Οι περισσότεροι Σκαμνελί-  
τες γνωρίζουν τη δραστή του,  
σε δύσκολες και καθοριστικές  
για την οικογένειά τους στιγ-  
μές. Κρυφά-φανερά βοηθούσε.

Χαρά, η χαρά των συγχω-  
ριανών του. Ευτυχία του η ευ-  
τυχία τους. Κι όταν κάποιον  
τον χτυπούσε το κακό, πρώτος  
εκείνος έτρεχε να ελαχιστοποι-  
ήσει, όπως μπορούσε, τις συνέ-  
πειες της όποιας συμφοράς.

Για τον εαυτό του δεν ζητή-  
σε ποτέ τίποτε! Ούτε επαίνους,  
ούτε μετάλλια: ούτε χρήματα,  
ούτε διευθυντικές θέσεις. Ούτε  
αξιώματα, ούτε διευκολύνσεις,  
θα μείνει στη μνήμη όλων, σαν  
η προσωποποίηση της ανιδιο-  
ρρίζονταν απ' όλες τις κρατικές  
υπηρεσίες (Νομαρχία, εκπαι-  
δευση, στρατό, εκκλησία,  
αστυνομία, πολιτική) κι έτσι  
υψώθηκε, χάρη στο αναστημά  
του, ένας προστατευτικός φρά-  
χτης, για την προστασία του  
χωριού και των χωριανών από  
αυθαιρέσιες και υπερβολές  
των κρατικών οργάνων, που  
συχνά συνέβαιναν εκείνες τις  
δύσκολες μέρες.

Χωριανοί... Ο Γεννάδιος  
δεν πέθανε. Ζει! Ζει και θα ζει  
το έργο του, ζουν οι θυγατέρες  
του, ζουν οι μαθητές του...

Αιώνια, λοιπόν, ας είναι η  
μνήμη του.

Καλήν αντάμωση, ΣΕΒΑ-  
ΣΤΕ ΜΟΥ ΔΑΣΚΑΛΕ.

Αλέκος Γεωργιάδης

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΙΣΦΟΡΑ

20.000  
Γιαννακού Όλγα

15.000  
Σπαθάκη-Σκορδάκη Ελένη (3)

10.000  
Καρπούζη Μαριγώ (2)  
Μπουκογιάννη-Θεοδοσίου  
Ελένη

10.000  
Σκλαβενίτου Αντιγόνη (διόρθωση στο ορθόν)  
Φερεντίνος Ιωάννης (2)

5.000  
Αλεξανδρής Κων/νος  
Αναγνωστάκη Αργυρούλα  
Βασιλά Ελένη

4.000  
Βαστέλη Θέλια  
Βλαχοπούλου-Αναστασίου Νί-  
κη

Βούστρου Παρασκευή  
Γέτης Ιωάννης  
Δούκας Ελευθέριος

Θεοδοσίου Γ. Κων/νος  
Κεκρίδου Κλεονίκη  
Κοντοδήμος Χαρίλαος  
Λαδιάς Γεώργιος  
Λαζαρίδου Πηνελόπη  
Μίκου Ιφιγένεια  
Παπαρούσης Διονύσιος  
Πετρήλη Μαρία  
Ράπτη Χαρά  
Ρούντας Γεώργιος  
Στέας Ξενοφών  
Τσαλίδης Αναστάσιος  
Τσιαλαμάνης Μιχαήλ  
Τσολάκη Αθηνά  
Τσολάκης Φρίξος  
Χαρίσης Δημοσθένης  
Χόινα-Βασδέκη Βασιλική

4.000  
Θεοδοσίου Γεώργιος  
Λέννης Αχιλλέας

ΣΗΜ.: Οι μέσα σε παρένθεση  
αριθμοί, δηλώνουν τα έτη πλη-  
ρωμής.

## ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

### ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ

#### Συγχαρητήρια

— Θεομιά συγχαρητήρια στην  
αγαπημένη μου βαπτιστήρα Μα-  
ρία του Ελευθερίου και της  
Αννέτας Βακόλα, για την ολο-  
κλήρωση της διατριβής της για  
την απονομή του Διδακτορικού  
πλάτος σπουδών της και για την  
απονομή της ως Λέκτορα στο Πα-  
νεπιστήμιο Salford της Αγγλίας.  
Εύχομαι πάντα επιτυχίες  
Φιλώ Ραγκούση

### Θάνατοι

— Στις 25 Ιανουαρίου έφυγε  
από κοντά μας η καλή μας μάνα  
και αγαπητή Νικολάου Βακόλα  
απ' τον Άγιο Μηνά.

Ευχαριστούμε όλους, όσοι με  
τη παρουσία τους και την αγά-  
πη τους συμμετείχαν στη λύπη

Ο σύζυγος, τα παιδιά,  
τα εγγόνια της

### ΒΙΤΣΑ

#### Θάνατοι

— Στις 19 Φεβρέρη πέθανε  
ο Γεωργίου Ιωαννίνων, η  
αγαπητή μας Ιουλία Π. Κολοβού.  
Παραπομπή ακολουθεί ψάλλθη-  
την επομένη στον Ι.Ν. Αγίων  
Παύλων και ο ενταφιασμός  
στο νεκροταφείο του Ι.Ν. Αγ.  
Νικολάου Κοπάνων.

Στους συγγενείς της εκφρά-  
ζουμε τα βαθύτατα συλλυπητή-  
ριά μας.

Φ.Β.

### ΗΡΥΣΟΧΩΡΙ

#### Θάνατοι

— Στις 23 Φεβρουαρίου 2000  
πέθανε και κηδεύτηκε στην Πρό-  
εδρα ο Νίκος Αναστ. Τσιομίδης,  
παιδί της ΣΤΙΤ.Ε.Α., σε ηλικία 65  
χρόνων από το Βουρσοχώρι.

Στους οικείους του, τη μητέ-  
ρα, τον αδελφό του και τους  
συγγενείς θεομιά συλλυ-  
πητήρια.

«Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

### Συγχαρητήρια

— Τους αγαπητούς μου, Στά-  
θη Βασιλέη και Χριστόφορο  
Μάτσα, που διορίστηκαν  
Προϊστάμενοι Γεωργίας της Νο-  
μοθεσίας Θεσσαλονίκης και στη Δι-  
εύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών  
Νομαρχίας Ιωαννίνων αντί-  
στοιχα, εγκάρδια συγχαίρω και  
εύχομαι καλή σταδιοδρο-  
μία.

Φ.Β.

### ΕΛΛΗΝΟΠΟΙΟΣ

#### Θάνατοι

— Πέθανε στα Γιάννενα στις  
22/3/2000 και κηδεύτηκε την επο-  
μένη στην Περίβλεπτο Ιωαννί-  
νων ο Απόστολος Φουνταράς.  
Ευχαριστούμε τα θεομιά μας συλ-

λυπητήρια στα παιδιά του και  
στα εγγόνια του.

«Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

### ΚΗΠΟΙ

#### Θάνατοι

— Πέθανε και κηδεύτηκε  
στους Κήπους στις 12/3/2000 η  
Κατίνα, σύζυγος του Ναπολέον-  
τα Δέρβα, σε ηλικία 70 χρόνων.  
Στο σύζυγό, τις θυγατέρες  
και λοιπούς συγγενείς θεομιά  
συλλυπητήρια.

«Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

### ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ

#### Θάνατοι

— Σε ηλικία 76 ετών πέθανε  
στις 11 Φεβρουαρίου στα Γιάννι-  
να ο καλός συγχωριανός  
μας Στέφανος Δ. Λαδιάς και η  
κηδεία του έγινε την επομένη στη  
γενέτειρά του το Μονοδένδρι,  
όπου τον συνόδευσαν όλοι οι  
συγγενείς και φίλοι του. Στη  
μνήμη του κατατέθηκαν διάφορα  
χρηματικά ποσά στον Ιερό Ναό  
Αγίου Αθανασίου Μονοδενδρί-  
ου, στον οποίο ο εκλιπών προσέ-  
φερε επί σειρά ετών τις υπηρε-  
σίες του ως Εκκλησιαστικός  
Επίτροπος. Ας είναι ελαφρό το  
χώμα της γενέθλιας γης που τον  
σκέπασε.

Σ.Θ.

### ΔΕΠΤΟΚΑΡΥΑ

#### Συγχαρητήρια

— Στο νέο δικηγόρο, συγχω-  
ριανό μας Γεώργιο Αν. Πεζοδρό-  
μο, ο οποίος άξια πήρε το πτυχίο  
Νομικής και άρχισε τη δικηγορι-  
κή του σταδιοδρομία στην Αθή-  
να (Σολωμού 33, τηλ. 3817111).  
Του ευχόμαστε καλές δουλει-  
ές.

Οικ. Γεω. Γκογκοπούλου

### ΣΚΑΜΝΕΛΙ

#### Ευχαριστήρια

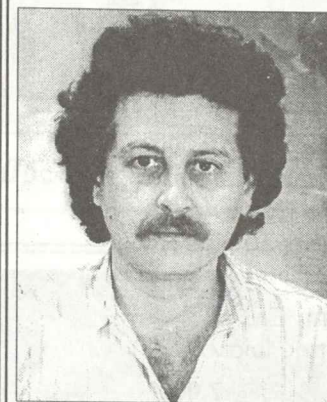
— Υπάρχουν άνθρωποι που  
αναγκάστηκαν λόγω της δουλει-  
άς τους να ζουν σε πόλεις, μα-  
κριά από τον τόπο που γεννήθη-  
καν και έζησαν τα πρώτα χρόνια  
της ζωής τους.

Η καρδιά τους όμως, η ψυχή  
τους και το βλέμμα τους είναι  
στραμμένα στην γενέτειρά τους.

Ένας από αυτούς είναι και ο  
Τηλέμαχος Τζιάσιος του Αρι-  
στοφάνη που δείχνοντας έμπρο-  
ς την αγάπη του στο χωριό  
του-μας, μας έστειλε 25 ημερο-  
λόγια θρησκευτικού περιεχομέ-  
νου στο Σύλλογό μας για να τα  
δώσουμε στους συγχωριανούς  
μας που βρίσκονται τώρα στο  
χωριό. Θεωρούμε υποχρέωσή  
μας να τον ευχαριστήσουμε δη-  
μόσια.

Για τον Εκπολιτιστικό  
Σύλλογο Σκαμνελίου  
Ο Πρόεδρος  
Αλέξης Τζιάσιος

## ΚΑΠΟΙΟΙ ΦΕΥΓΟΥΝ ΓΡΗΓΟΡΑ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΙΧ. ΤΖΙΟΒΑΣ



Στις 22 του Φλεβάρη, μέρα  
ηλιόλουστη (σαν το γέλιο του),  
αλλά παγερή (σαν το θάνατο),  
αποχαιρετήσαμε τον Δημήτρη.  
Κι είμαστε πολλοί, εκεί στην  
εκκλησία του Β' Νεκροταφεί-  
ου, στα Πατήσια. Όλοι οι φίλοι  
και συνάδελφοί του, γιατροί  
της «ΣΩΤΗΡΙΑΣ», όπου δια-  
κονούσε την ιατρική, σαν ειδι-  
κός πνευμονολόγος. Υπάλλη-  
λοι της ΑΤΕ, που τον είχαν κι αυτοί γιατρό τους. Φίλοι  
και γνωστοί της γειτονιάς των παιδικών του χρόνων,  
την Κυψέλη, όπου και το ιατρείο του. Εκεί και όλοι, σχε-  
δόν, οι Κάτω Σουδενιώτες της Αθήνας, οι συγχωριανοί  
του.

Γεννημένος στο Χαρούμι (Σουδάν) το 1951, δίδυμος  
γιος της Κατερίνας και του Μιχάλη Τζιόβα (χρόνια κα-  
θηγητής στα εκεί Ελληνικά Εκπαιδευτήρια) ο Δημήτρης,  
έφυγε στα 48 του χρόνια, πάνω στην πιο δημιουργική  
στιγμή της ζωής του, γεμάτος λεβεντιά κι αντρικιά όμορ-  
φος. Σ' όλα του βιαστικός ο Δημήτρης κι αποτελεσματι-  
κά δραστήριος. Βιαστικός κι ασίγαστα περιφροντής σαν  
γιατρός, σαν σύζυγος και πατέρας, σαν γιος, σαν αδερ-  
φός. Γι' αυτό, δυσαναπλήρωτο το κενό που αφήνει πίσω  
του. Κι ο πόνος όλων ανείπωτος.

Έτσι με πολύ πόνο και οδύνη τον αποχαιρετήσαμε  
εκείνη την κρύα Τρίτη του περασμένου Φλεβάρη. Οι συ-  
νάδελφοί του, οι φίλοι του, οι συγχωριανοί του, οι συγ-  
γενείς του. Μάς συγκλόνισε, συνηχα, ο αποχαιρετισμός  
του δίδυμου αδερφού του, του Βασίλη (...έχασε ' άλλο  
του μισό...). Ήταν η στιγμή που σκέφτηκα: Ευτυχώς που  
ο πατέρας τους και θείος μου, έφυγε πιο νωρίς. Θάταν  
το πιο μικρό ποτήρι της ζωής του αυτός ο «θάνατος του  
παλγκαριού» του... Αυτό το ποτήρι, θα το σταγγίσουν  
τώρα, γουλιά-γουλιά, η χαροκαμένη μάνα του, η γυναί-  
κα του και τ' αγαπημένα του παιδιά, η αδερφή του η  
Έλσα κι ο Βασίλης. Αλλά κι όλοι εμείς οι περιλειπόμε-  
νοι συγγενείς. Όλοι όσοι, κατά τον ποιητή, ακόμα κι αν  
«θέλουν... δεν μπορούν να λησμονήσουν». Γιατί πολλοί  
μας φύγαν, έτσι βιαστικά, τα τελευταία χρόνια κι έτσι  
θα βρεις, Δημήτρη, καλή συντροφιά εκεί που πας...

Αντίο ξάδερφε. Αντίο απ' όλους. Θα σε θυμούμαστε  
πάντα, σαν να μην έφυγες κι εσύ, ποτέ!

Για όλους  
Β. Τ.

Αντί στεφάνου, στη μνήμη του Δημήτρη Τζιόβα, συγ-  
γενείς και φίλοι του πρόσφεραν στο Μ.Ε. Σύλλογο Κά-  
τω Σουδενών και υπέρ των Εκκλησιών του χωριού του,  
συνολικά το ποσό των 200.000 δραχμών.

Ο Σύλλογος ευχαριστεί



Το ΖΑΓΟΡΙ μα

ΜΑΡΤΙΟΣ 2000

# ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ - ΔΩΡΕΕΣ - ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

## ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ

— Στη μνήμη Αικατερίνης Βακόλα τα παιδιά της προσέφεραν για την εκκλησία του χωριού 55.000 δρχ. Για τον ίδιο σκοπό η Φιλιά Ραγκούση πρόσφερε 5.000 δρχ.

Η Εκκλ. Επιτροπή ευχαριστεί

## ΒΙΤΣΑ

— Στη μνήμη Ιουλίας Π. Κολοβού και αντί στεφάνου, προσέφεραν στον Ι. Ν. Παμμεγίστων Ταξιαρχών Άνω Βίτσας, ο Κων/ίνος Γ. Κολοβός και τα τέκνα του 10.000 δρχ. και η Μιράντα χήρα Αρστέϊδη Κολοβού και τα τέκνα της 15.000 δρχ.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί όλους θερμά

**Κ. ΣΟΥΔΕΝΑ** (επανάληψη στο ορθόν)

— Η Σωτηρία Καρατζά στη μνήμη του συζύγου της Ιωάννη και των γονιών της, πρόσφερε στο Σύλλογο Κ. Σουδενών και υπέρ των εκκλησιών του χωριού 30.000 δρχ.

Θεμά ευχαριστήρια

## ΣΚΑΜΝΕΛΙ

— Η κ. Όλγα Μιχαήλ Γιαννακού πρόσφερε στον Ιερό Ναό Αγίων Αποστόλων Σκαμνελίου το ποσό των (100.000) χιλιάδων δραχμών εις μνήμην της αγαπημένης αδερφής της Ιππολύτης.

Ο Ταμίας

**Σουκοβέλος Απόστολος**

## ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ

— Εις μνήμην Ιππολύτης Γιαννακού, η κυρία Μένη Κίτσου πρόσφερε στον ναό Αγίου Νικολάου Τσεπελόβου 30.000 δρχ.

— Εις μνήμην Ιππολύτης Γιαννακού η κ. Όλγα Γιαννακού πρόσφερε στον Αγ. Νικόλαο Τσεπελόβου 50.000 δρχ. και στην Ιερά μονή Ρογκοβού 50.000 δρχ.

## ΦΡΑΓΚΑΔΕΣ

— Η Γεωργία Αντωνίου-Δόβα, πρόσφερε στον Ιερό Ναό Ευαγγελιστρίας Φραγκάδων το χρηματικό ποσό των 50.000 δραχμών στη μνήμη της αγαπημένης της μητέρας Ιππολύτης. Ένα χρόνο από το θάνατό της.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί



## ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ

Στη μνήμη του αείμνηστου Μιχαήλ Γενναδίου με τη συμπλήρωση δύο χρόνων από το θάνατό του:

— Η σύζυγός του Ευτυχία Γενναδίου 15.000 δρχ.

— Ο αδελφός του Θρασύβουλος Γεννάδιος 10.000 δρχ.

— Ο ανηψιός του Δημήτριος Τσέπης 10.000 δρχ.

\*\*\*

— Η κ. Λάμπα Λίτσα 5.000 δρχ. στο περιοδικό μας.

Η Σ.Ε. ευχαριστεί θερμά

## ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

15.000

Βακόλα Γεωργία (5)

14.000

Τζόκα Μαρίνα (5)

10.000

Νυνούλης Κων/νος (3)

Τζιόβα Ουρανία (3)

Φωτεινή Σοφία (3)

9.000

Λιάπη Έλλη (3)

Στούπης Ιωάννης (3)

7.000

Κατσαδήμας Ιωάννης (2)

6.000

Βακόλας Λάμπρος (2)

Βαρζώκας Κων/νος (2)

Θάνου Πηνελόπη (2)

Θεμελή Γαλάτεια (2)

Καρπούζης Βασίλειος (2)

Καψάλης Γρηγόριος (2)

Λάμπα Λίτσα (2)

Λιόγκα-Σακκά Βούλα (2)

Μακρυγιάννη Ταρσίτσα (2)

Παλιάτσου-Βασδέκη Έφη (2)

Πανάγου Μερόπη (2)

3.000

Αγαθόπουλος Δημήτριος

Αδαμίδης Κων/νος

Βαταβάλης Απόστολος

Βαταβάλης Φίλιππος

Βλαχοπούλου Νίκη

Βότσης Θωμάς

Βουλεζάτη-Μαντέλου Αγλαΐα

Γκομίδη Γ. Γαλάτεια

Δαλλαγγέλης Άγγελος

Δαλκαβούκη Φιλομήλα

Δαλκαβούκη Πόπη

Ζαροπούλου Αικατερίνη

Θεμελή Ολυμπία

Ιγνατιάδης Γεώργιος  
Καλύβας Γεώργιος  
Κλούμπας Ιωάννης  
Κουλούρας Ιωάννης  
Κουμπής Γεώργιος  
Κωστάκης Απόστολος  
Κωτσορίδης Βασίλειος  
Λέκκος Ματθαίος  
Λένης Κίμων  
Λιόντος Μιχαήλ  
Ματσίκας Πέτρος  
Μπάγκα Μερόπη  
Μπαλατσού Δημήτρα  
Νάσιος Κων/νος  
Ντινούλης Βασίλειος  
Ξάνθος Μιχαήλ  
Οικονομίδης Γεώργιος  
Οικονομίδης Ιωάννης  
Παπαδημητρίου Βασιλική  
Παπαευαγγέλου Ιωάννης  
Πανταζής Κων/νος  
Ράγγα Καλλιόπη  
Ρωμανέλη Ανθούλα  
Σαούλιας Ηλίας  
Σκαμνέλος Βασίλειος  
Σκαμνέλος Γεώργιος  
Σουκοβέλος Απόστολος (παππούς)

Σουκουβέλος Απόστολος (εγγονός)

Σουλής Παναγιώτης

Στεργίου Παύλος

Στεργίου Ιωάννης

Σωτηριάδη Ανθίπη

Τσάμης Γεώργιος

Τσίλης Χρήστος

Τσουμάνης Νικόλαος

Φανίτσιου Ευτέρπη

Χασιώτη Βασιλική

ΣΗΜ.: Οι μέσα σε παρένθεση αριθμοί, δηλώνουν τα έτη πληρωμής.

## ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

● Η Ι.Λ.Ε.Ζ. και «το ΖΑΓΟΡΙ μας» διοργανώνει 3/ήμερη εκδρομή (26-28 Μαΐου) στο Πήλιο Μαγνησίας (Βόλος) και τη Λίμνη Πλαστήρα (Καρδίτσα).

Αναλυτικά:

- Αναχώρηση Παρασκευή, 26/5, ώρα 9 π.μ.
- Παρασκευή βράδυ, διανυκτέρευση στην Πορταριά.
- Σάββατο, περιήγηση στα χωριά του Πηλίου, διανυκτέρευση.
- Κυριακή πρωί αναχώρηση για Καρδίτσα και περιήγηση στη Λίμνη Πλαστήρα.
- Το βράδυ της Κυριακής, επιστροφή στα Γιάννινα.

● Έξοδα συμμετοχής:

24.000 δρχ. το άτομο, με πρωινό.

● Δηλώσεις συμμετοχής στα τηλέφωνα του περιοδικού μας: 74.000 και 79.286 τις πρωινές ώρες.

Ι.Λ.Ε.Ζ.

## «ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»

Ιδρυτής:

ΚΙΜΩΝ ΚΥΡΙΑΖΗΣ

★

Ιδιοκτήτης - Εκδότης:

ΙΣΤΟΡΙΚΗ  
ΚΑΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΗ  
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

## Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

### ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΙΠΠΙΔΗΣ

ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΕΣ

ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

★

## Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

1. ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΒΥΡΩΝ
2. ΓΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
3. ΖΑΡΙΔΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ
4. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΑΒΒΑΣ
5. ΚΥΡΙΑΖΗ ΚΑΛΥ
6. ΜΕΡΤΖΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
7. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ
8. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ ΘΑΝΑΣΗΣ
9. ΣΥΚΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
10. ΤΖΙΟΒΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
11. ΤΣΕΚΟΥΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

★

## Υπεύθυνος για το Νόμο:

ΑΠΟΣΤ. Κ. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ

Πρόεδρος Ι.Λ.Ε.Ζ.

Ν. Ζέργα 2 - Ιωάννινα, Τηλ. 30170

★

## Υπεύθυνος Υλης:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

Αργυριών 16 - ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Τηλ. 27.105

★

## Στο ρεπορτάζ:

Κ. Δ. Χριστοδούλου

★

## ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ:

Συνδρομές, εισφορές, εμβάσματα:

Περιοδικό «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»

Σίνα 4 Ιωάννινα 454 44

και Μυροπολείο

ΚΑΛΥ ΚΥΡΙΑΖΗ

Λόρδου Βύρωνος 21

Ιωάννινα 45444.

Κατώτερη ετήσια

συνδρομή δρχ. 3.000

Για το εξωτερικό δρχ. 6.000

ή 20 \$ ΗΠΑ

## ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ

ΙΩΑΝΝΑ ΦΑΝΙΚΑ - ΠΑΝΤΑΖΗ

★

Τυπογραφεία:

Γ. ΔΟΥΒΛΗ

Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Ο.Ε.

28ης Οκτωβρίου 41 (Στοά Καμπέση)

Τηλ. 20.544 - 27.845

Ιωάννινα 454 44